

Specifičnosti pripreme i analize sportskih komentatora Premier lige

Pokas, Karlo

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:891444>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Karlo Pokas

**SPECIFIČNOSTI PRIPREME I ANALIZE SPORTSKIH
KOMENTATORA PREMIER LIGE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

SPECIFIČNOSTI PRIPREME I ANALIZE SPORTSKIH
KOMENTATORA PREMIER LIGE

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Boris Beck

Student: Karlo Pokas

Zagreb,
rujan 2023.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem da sam diplomski rad „Specifičnosti pripreme i analize sportskih komentatora Premier lige” koji sam predao na ocjenu mentoru doc. dr. sc. Borisu Becku, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Karlo Pokas

Zahvale

Zahvalio bih svima koji su pomogli u izradi ovog diplomskog rada, a posebno:

Kolegama, medijskim profesionalcima, sportskim komentatorima ali prije svega prijateljima i velikim ljudima; Ivanu Ivkoviću, Željku Veli, Alenu Selmanu, Igoru Flaku, Ivanu Hodobi i Goranu Grgiću bez čije pomoći, vremena, sudjelovanja, iskustva, povjerenja i volje ovo istraživanje ne bi bilo moguće.

Posebna zahvala ide mojem mentoru, dr. sc. Borisu Becku koji mi je pružio ruku i pomogao mi s diplomskim radom i završetkom studija. Hvala Vam na povjerenju, podršci, savjetima, razgovorima i na vrhunskom iskustvu.

Velika zahvala slijedi i mojoj djevojci, Niki, s kojom sam prošao put od kolega na fakultetu do zajedničkog završetka studentskog puta kao sretan par. Kada sam upisivao ovaj studij, mislio sam da ću biti bogatiji za diplomu ili dvije, a u konačnici izlazim kao bogatiji čovjek, zahvaljujući tebi.

Na kraju, najveća zahvala ide mojoj obitelji – mami Vesni, tati Jurici te sestrama Marineli i Amaliji. Uvijek ste uz mene, svojim primjerom, požrtvovnošću i ljubavlju me neprestano učite kako biti bolja osoba i sva moja postignuća su vaša postignuća, jer bez vas ništa od ovog ne bi bilo moguće. Od prvih dječaćkih koraka i osnovne škole pa do kraja fakulteta i svega između, vi ste bili i ostali svijetlo koje mi pokazuje put. Hvala vam.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Istraživanje	2
2.1. Osobne kartice sugovornika u istraživanju.....	5
2.2. Prvi kontakt sugovornika s Premier ligom	10
3. Sportsko novinarstvo	12
3.1. Sportsko novinarstvo u Hrvatskoj na primjeru prijenosa Premier lige	13
3.2. Utjecaj Premier lige na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj	14
4. Premier liga.....	17
4.1. Povijest, razvoj i snaga Premier lige	17
4.2. Premier liga kao najjača svjetska nogometna liga	20
5. Definicija i specifičnosti posla sportskog komentatora.....	24
6. Priprema i analiza komentatora.....	29
6.1. Priprema sportskih komentatora za prijenos utakmica Premier lige.....	29
6.2. Analiza sportskih komentatora pri komentiranju utakmica Premier lige	32
7. Ocjena stanja komentatorske pripreme i analize.....	36
7.1. Ocjena stanja komentatorske pripreme i analize prije 10 godina	36
7.2. Ocjena stanja komentatorske pripreme i analize danas.....	38
7.3. Ocjena stanja komentatorske pripreme i analize za 10 godina	40
7.4 Rasprava	42
8. Zaključak	46
9. Literatura.....	49
10. Prilozi.....	52
Sažetak	76
Summary	77

Popis ilustracija

Slika 1: Ivan Ivković (izvor: N1info.hr, 2022).....	5
Slika 2: Željko Vela (Izvor: Dnevnik.hr, 2019).....	6
Slika 3: Alen Selman (Izvor: Sportklub, 2019).....	7
Slika 4: Igor Flak (Izvor: N1info.hr, 2021).....	8
Slika 5: Ivan Hodoba (Hrsport.hr, 2021)	9
Slika 6: Goran Grgić (Izvor: Facebook.com, 2021)	10
Tablica 1: Specifičnosti posla sportskog komentatora.....	28
Tablica 2: Glavni čimbenici komentatorske pripreme	32
Tablica 3: Ocjena stanja novinarske pripreme i analize prije 10 godina	38
Tablica 4: Ocjena stanja novinarske pripreme i analize danas.....	40
Tablica 5: Ocjena stanja novinarske pripreme i analize za 10 godina.....	41

1. Uvod

Tema ovog rada je definiranje specifičnosti sportskog komentiranja, komentatorske pripreme i analize te ocjena stanja u vremenskom periodu zadanom u istraživanju. Rad se sastoji se od kombinirano teorijsko-istraživačkog dijela kojemu je cilj odgovoriti na istraživačka pitanja o utjecaju Premier lige na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj, faktorima popularnosti i pregledu Premier lige, specifičnosti zanimanja sportskog komentatora, načinu komentatorske pripreme i analize za komentiranje utakmica Premier lige te ocjeni stanja pripreme i analize u zadanom vremenskom periodu.

Kroz objašnjenje najbitnijih teorijskih pojmova, od definiranja sportskog novinarstva, zanimanja sportskog komentatora te uvida u popularnost i doseg Premier lige, ovaj rad nastojat će prikazati glavne čimbenike posla sportskog komentatora na primjeru komentatora Sportkluba i njihovog rada na komentiranju utakmica Premier lige.

Rad se sastoji od ukupno 10 poglavlja. U prvom, uvodnom poglavlju riječ je o temi rada i cilju istraživanja te o strukturi cjelokupnog rada. U drugom poglavlju je objašnjeno istraživanje provedeno u ovom radu, koje uključuje metodologiju, sudionike i te istraživačka pitanja. U nastavku poglavlja su predstavljeni sudionici istraživanja kao i pregled njihovog prvog doticaja s Premier ligom. U trećem će poglavlju biti riječ o sportskom novinarstvu, gdje će se kroz teoretski pregled objasniti pojam, nakon čega će biti pružen pregled emitiranja Premier lige na hrvatskim televizijskim kanalima kroz godine te u konačnici utjecaj Premier lige na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj. U četvrtom poglavlju fokus će biti na Premier ligi, uključujući njen osnutak te faktore njenog razvoja, financijske moći i globalnog dosega u svrhu istraživanja njenog financijskog i sportskog utjecaja. Peto poglavlje pruža uvid u teoretski i istraženi okvir zanimanja sportskog komentatora, objašnjavajući i istražujući funkcije i zadaće sportskog komentatora. U šestom poglavlju istražuju se metode pripreme i analize sportskih komentatora, pronalazeći glavne čimbenike koji su ključni za istražene procese. U sedmom poglavlju, posljednjem istraživačkom poglavlju rada pruža se ocjena stanja komentatorske pripreme i analize u zadanim periodima koji uključuju istraživanje mogućnosti i alata za pripremu i analizu prije 10 godina, danas i moguće stanje za 10 godina. U osmom poglavlju se nalazi zaključak o provedenom istraživanju i istraživačkim pitanjima. U posljednjim poglavljima nalazi se pregled literature korištene pri pisanju rada te prilozi.

2. Istraživanje

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada jest objašnjenje specifičnosti posla sportskog komentatora, komentatorske pripreme i analize tijekom sportskih prijenosa na primjeru komentatora nogometne Premier lige. Cilj istraživanja prikazati je trenutno stanje zanimanja sportskog komentatora, kako se nogometni komentatori pripremaju i analiziraju nogometne prijenose te ocijeniti stanje zanimanja i novinarske pripreme i analize prije deset godina, danas i za deset godina, kako bi se uočio i ocijenio napredak i promjene u zanimanju u zadanom periodu.

Pri pogledu u grane sportskog novinarstva, jasno je kako se radi o širokom zanimanju koje ima svoje različitosti i zanimljivosti. Jedna od najneistraženijih grana sportskog novinarstva jest posao sportskog komentatora. Gotovo svatko je u nekom trenutku gledao neki sportski prijenos, a sportski komentatori su veliki dio tog iskustva. Ipak, komentatori su uvijek u sjeni sportova koje prenose te su stoga specifičnosti i izazovi ovog posla uglavnom nepoznati. Nogometna Premier liga jedna je od najpopularnijih sportskih liga na svijetu. Zbog svoje iznimne popularnosti, posao sportskog komentatora koji prenosi utakmice te lige sadrži svoje posebnosti. Stoga se postavljaju razna istraživačka pitanja.

Kako bi se pronašli odgovori na njih, bilo je potrebno pronaći odgovarajuće sugovornike koji će moći pružiti odgovore na pitanja iz više kutova u svrhu proširivanja područja istraživanja (Milas, 2005). Iz tog razloga, izazov je bio pronaći sugovornike koji imaju specifično iskustvo koje pokriva sva istraživačka pitanja. Potrebno je prije svega poznavanje novinarskog posla, specifično komentatorskog, bogato iskustvo rada, razvijene metode komentatorske pripreme i analize, dugotrajan staž kako bi se moglo usporediti i ocijeniti stanje komentatorskog posla u periodu koji uključuje ne samo današnjicu nego i prošlost, ali i budućnost. Na koncu svega, osim zadovoljavanja navedenih čimbenika, bilo je potrebno pronaći sugovornike koji na sva istraživačka pitanja mogu odgovoriti u kontekstu komentiranja Premier lige – kako bi istraživanje bilo fokusirano bez suvišnog generaliziranja i odlaska u širinu iz koje je teško izvući konkretne zaključke.

Svaki sugovornik u istraživanju zadovoljio je postavljene kriterije, te su svi u periodu od posljednjih deset godina na specijaliziranoj sportskoj televiziji Sportklub kao profesionalni sportski komentatori prenosili nogometne utakmice Premier lige. Bez medijskih profesionalaca

koji jedini imaju konkretan uvid u tematiku istraživanja ovaj rad ne bi bio moguć. Tako je stvoren konačan popis sportskih komentatora – stručnih sugovornika za potrebe istraživanja:

1. Ivan Ivković
2. Željko Vela
3. Alen Selman
4. Igor Flak
5. Ivan Hodoba
6. Goran Grgić

Svi sugovornici u nastavku rada imaju priloženu vlastitu biografiju, u kojoj su navedeni osnovni podaci o njima, kao i glavni razlozi zbog kojih su odabrani sugovornici relevantni za istraživanje.

Odabrana metoda istraživanja ovog rada je polustrukturirani intervju. U ovoj metodi ispitivač slijedi unaprijed pripremljeni redoslijed istraživanja koja mogu biti otvorenog ili zatvorenog tipa u svrhu dolaska do novih spoznaja o temi koja je predmet istraživanja. Metoda polustrukturiranog intervjua sugovornicima i ispitivaču omogućuje mogućnost potpitanja čime se konkretno i jasno dolazi do informacija važnih za istraživanje. Još jedna prednost polustrukturiranog intervjua jest opušteniji ton razgovora a ovisno o količini prikupljenih podataka broj sugovornika može varirati (Milas, 2005).

Diplomski rad je napisan kao kombinacija teorijskog dijela i podloge te samog istraživanja. U svrhu jednostavnog praćenja i pregleda svakog istraživačkog pitanja iz polustrukturiranog intervjua, od kojih mnoga sa sobom povlače i teorijsku podlogu, poglavlja su istovremeno teorijski pregled zajedno s istraživačkim pitanjima i rezultatima.

Istraživanje provedeno u sklopu diplomskog rada pokušat će dati odgovore na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koje su specifičnosti posla sportskog komentatora?
2. Koji čimbenici Premier ligu čine najpopularnijom svjetskom nogometnom ligom?
3. Kako izgleda komentatorska priprema i analiza?

4. Kakvo je stanje komentatorske pripreme i analize bilo prije 10 godina, kakvo je danas i kakvo bi moglo biti za 10 godina?

Osim temeljnih istraživačkih pitanja, pojedina potpitanja će nastojati dodatno pojasniti navedenu tematiku i kontekst istraživanja. Sugovornici su ukupno odgovorili na devet pitanja u polustrukturiranom intervjuu. Prvo pitanje pokriva prvotni doticaj s engleskim nogometom i Premier ligom kako bi se uspostavili temeljni praćenja te nogometne lige kod sugovornika. Iduće pitanje odnosi se na popularnost Premier lige – je li ona, kako ovaj rad tvrdi, najpopularnija svjetska nogometna liga i ako je tako, koji su razlozi takvog stanja. Zbog popularnosti Premier lige, od sugovornika se tražilo da objasne njen značaj i utjecaj u kontekstu hrvatskog sportskog novinarstva kako bi se dokazala relevantnost lige u kontekstu ovog istraživanja. Potom su uslijedila pitanja vezana uz komentatorski posao – njegove glavne odlike, izazovi, prednosti i mane. Poseban fokus istraživanja je na metodama komentatorske pripreme i analize – kako izgleda komentatorska priprema, što ona obuhvaća te kako tijekom prijenosa kao komentator analizirati zbivanja na terenu. Svrha je pružiti uvid u aspekte komentatorskog posla koji su slabo istraženi te uglavnom nepoznati. Na kraju intervjua, kada je objašnjen kontekst i kada su pobliže uspostavljene metode pripreme i analize zanimanja komentatora, od sugovornika se kroz tri pitanja tražila ocjena stanja mogućnosti pripreme i analize prije deset godina, danas i za deset godina. Konačne tablice s ocjenama stanja kao i objašnjenja sugovornika na kraju pružaju i brojčani i deskriptivni uvid u razvoj i napredak ovog zanimanja kroz godine. Nacrt polustrukturiranog intervjua priložen je na kraju ovog diplomskog rada.

Polustrukturirani intervjui provedeni su tijekom lipnja i srpnja 2023. godine, u ugostiteljskim objektima diljem Zagreba.

Svaki je sugovornik odmah pristao na sudjelovanje u diplomskom radu, iskazujući interes za istraživačku temu. Prije svakog intervjua, kao i nakon svaki je sugovornik izrazio kako stoji na raspolaganju za bila kakva dodatna pitanja ili pomoć.

2.1. Osobne kartice sugovornika u istraživanju

Napomena 1: Informacije o svim sugovornicima su prikupljene od njih tijekom provedenih intervjua u sklopu ovog rada)

a) Ivan Ivković

Slika 1: Ivan Ivković (izvor: N1info.hr, 2022)

Ivan Ivković rođen je 23. ožujka 1983. godine u Zagrebu. Kao polaznik Filozofskog fakulteta u Zagrebu Ivković je završio za profesora sociologije i filozofije. Nakon završetka studija pronalazi se u novinarskom poslu, započevši s radom kao sportski suradnik na Tportalu.

Nakon rada na funkciji sportskog novinara na Tportalu, Ivković kasnije prelazi na specijaliziranu sportsku televiziju Arenasport. Tijekom četverogodišnjeg rada kao sportski komentator, Ivković u svoj novinarski opus dodaje i rad kao glavni urednik na sportskom portalu Tribina.hr.

U drugoj polovici 2015. godine prelazi na Sportklub televiziju. Na Sportklubu nastavlja raditi kao sportski komentator što je uključivalo i komentiranje utakmica engleske Premier lige. Svom bogatom novinarskom iskustvu nadodaje i vođenje nogometnog podcasta na Podcast Inkubatoru, sve do kraja 2022. godine. Od početka 2020. godine Ivković je i urednik na portalu Index.hr s fokusom na nogometne analitičke tekstove i kolumne.

b) Željko Vela

Slika 2: Željko Vela (Izvor: Dnevnik.hr, 2019)

Željko Vela rođen je 16. srpnja 1969. godine u Makarskoj. Nakon završetka osnovne škole u Podgori, a srednje u Makarskoj te odrađivanja vojnog roka odlazi na Filozofski fakultet u Zagrebu gdje je studirao i završio smjer sociologije.

Iako se nikada nije bavio sociologijom, 1994. godine Vela započinje s radom na Hrvatskoj Radioteleviziji u doba pokretanja trećeg programa HRT-a. Nakon šest mjeseci rada prelazi u sportsku redakciju u kojoj se zadržao do 2010. godine. Tijekom rada na HRT-u Vela je postao poznat kao sportski komentator, urednik i voditelj.

Odlaskom s HRT-a, Vela je idućih godinu dana proveo kao vodeća figura u timu Arenasport televizije koja je tijekom tog perioda došla na hrvatsko medijsko područje. Iduće četiri godine provodi na Novoj TV u sportskom dijelu redakcije.

Od 2015. godine radi za englesku tvrtku Pitch International kojoj je opus posla područje sportskih televizijskih i medijskih prava te kao komentator na Sportklub televiziji gdje je prenosio utakmice Premier lige, te još uvijek prenosi utakmice Hrvatske nogometne reprezentacije.

c) Alen Selman

Slika 3: Alen Selman (Izvor: Sportklub, 2019)

Alen Selman rođen je 25. siječnja 1986. godine u Zagrebu. Po završetku tehničke srednje škole prvu novinarsku priliku dobiva audicijom na Sportklubu 2009. godine. Nakon preporuke prijatelja i prijave, Selman dobiva posao sportskog komentatora tri dana kasnije.

Selman tijekom idućih 14 godina ostaje raditi na Sportklubu gdje tijekom svoje karijere potpisuje preko 4000 raznih sportskih prijenosa. Prenosi razne sportove, od popularnih poput košarke, tenisa pa do opskurnih i manje poznatih

Najveći broj prijenosa otpada na nogomet, a posebice utakmice engleske Premier lige koja se punih 12 godina prikazivala na Sportklubu. Selman je tijekom tog perioda bio glavni urednik i voditelj emisije „PL Studio“ s kolegom Goranom Grgićem, a tijekom svoje komentatorske karijere bio je i gost na mnogobrojnim nogometnim podcastima u zemlji, poput primjerice nogometnog Podcast Inkubatora kojeg je svojevremeno vodio i Ivan Ivković.

d) Igor Flak

Slika 4: Igor Flak (Izvor: N1info.hr, 2021)

Igor Flak rođen je 8. kolovoza 1969. godine. Novinarskim poslom počinje se baviti u proljeće 1993. godine u sportskoj rubrici Večernjeg lista. Kroz godine rada u Večernjem listu pratio je Dinamo, Hrvatsku nogometnu reprezentaciju te izvještavao s tri Svjetska nogometna prvenstva kao i tri Europska prvenstva s lica mjesta.

Poznat i kao kolumnist Obzora u Večernjem listu gdje je i šest godina proveo kao urednik sportske rubrike. Od 2018. godine zaposlen u Sportklubu gdje radi kao urednik web redakcije i sportski komentator.

Zahvaljujući svom bogatom iskustvu u sportskom novinarstvu, Flak se pronalazi u ulozi komentatora po dolasku na Sportklub gdje je prenosio utakmice engleske Premier lige kao i mnoge druge nogometne lige, a redovito prenosi i odbojku, hokej i tenis.

e) Ivan Hodoba

Slika 5: Ivan Hodoba (Hrsport.hr, 2021)

Ivan Hodoba rođen je 14. listopada 1980. godine. Nakon završenog Prometnog fakulteta u Zagrebu te dodatnog obrazovanja u školi za strane jezike i završetka Instituta za audio razvoj, nekadašnje tehničke škole u New Yorku započinje svoju karijeru kao audio inženjer.

Nakon kraćeg rada u spomenutom polju, kao i u marketingu, Hodoba se u siječnju 2012. godine pridružuje televiziji Sportklub. Zajedno sa svojim ranijim tehničkim vještinama, rad na Sportklubu provodi kao urednik sadržaja te kao sportski komentator.

Uz rad na Sportklubu, 2014. priključuje se i N1 televiziji kao urednik internetskog sadržaja. U svom medijskom radu najviše se ističe kao komentator, primarno nogometni. Uz brojna gostovanja na dnevnicima N1 televizije, specijaliziranim emisijama u okviru obje televizije kao i gostovanjima na podcastima i u medijima postoje poznat mnogim nogometnim zaljubljenicima.

Uz iskustvo od preko tisuću odrađenih prijenosa, kroz godine poznat kao komentator engleske Premier lige, španjolske La Lige i mnogih drugih najjačih europskih liga, a posljednjih godina komentira i utakmice Hrvatske nogometne reprezentacije u sklopu Uefine Lige Nacija.

e) Goran Grgić

Slika 6: Goran Grgić (Izvor: Facebook.com, 2021)

Goran Grgić najveći trag ostavlja kao komentator Sportkluba i specifično engleske Premier lige. S preko 2000 tisuće odrađenih prijenosa postaje poznat glas engleskog nogometa na hrvatskim sportskim televizijskim kanalima.

Uz kolegu Alena Selmana urednik i redoviti gost emisije „PL Studio“ gdje je naglasak na analizi odigranih utakmica Premier lige kao i najavi nadolazećeg kola. Uz analitički rad u studiju, Grgić tijekom svoje karijere na SportKlubu nastavlja komentirati najjače nogometne lige, poput njemačke Bundeslige, a svom opusu dodaje i različite sportove, poput tenisa i odbojke.

2.2. Prvi kontakt sugovornika s Premier ligom

Istraživačko pitanje: Kako ste počeli pratiti englesku Premier ligu i koliko dugo ju pratite?

Osim komentatorskih vještina stečenim dugotrajnim radom i pokrivanjem Premier lige, svi sugovornici su prije svega Englesku ligu počeli pratiti kao navijači. Najraniji doticaj s Engleskim nogometom imali su Igor Flak i Goran Grgić koji su prije svega pratili engleski nogometni kup, najstarije nogometno natjecanje na svijetu čija su se finala prenosila i na našim prostorima. Flak se prisjeća čitanja dnevnih novina kako bi saznao rezultate i novosti s otoka, a Grgić se vividno vraća pred kraj sedamdesetih: „1978.finale

FA Cupa Arsenal-Ipswich Town na Wembley stadionu. 100.000 ljudi na stadionu, a od igrača na terenu Pat Jennings, Liam Brady, Paul Mariner. Sir Bobby Robson na klupi Ipswicha, na kraju rezultat 1:0 za Ipswich...i ljubav je rođena.“

Hodoba prve uspomene ima iz 1993. godine: „Prijatelj je imao jedino računalo u naselju i igrali smo igricu Football manager 24 sata dnevno - a bile su samo engleske lige. Dakle to bi značilo da pratim točno 30 godina, s manjim ili većim intenzitetom.“

Tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća Premier ligu nije bilo moguće pratiti putem Hrvatske Radiotelevizije ili bilo gdje u Hrvatskoj, stoga su mogućnosti bile oskudne. Ulaskom u novo desetljeće Premier liga je postala dostupnija, prvo prijenosima RTL televizije, a potom je prava preuzeo Sportklub, čiji su i komentatori tijekom 12 godina prenošenja Engleske lige sugovornici ovog istraživačkog rada. Od nogometne sezone 2022/23 prava za prenošenje utakmica Premier lige drži Arenasport televizija.

Zbog povećane dostupnosti Premier lige na televiziji u posljednjih dvadesetak godina, mnogi sugovornici su se našli u mogućnosti redovitog praćenja iste. Vela se prisjeća: „Premier ligu sam počeo pratiti tijekom 2000-ih godina, intenzivnije otprilike 2003-04 ponajviše zbog toga što tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća Premier liga nije bila dostupna na HRT-u ili bilo gdje u Hrvatskoj, a istovremeno je koncentracija kvalitete u nogometu tada prvenstveno bila u Italiji i Španjolskoj i to su tada bile top lige čiji su se prijenosi i vrtjeli vikendom.“

Sličnu povezanost s engleskim nogometom ima i Ivan Ivković, koji je tijekom devedesetih godina pratio koliko je mogao, uz pomoć određenih emisija koje su se bavile engleskim nogometom, ali s dolaskom lige na javnu televiziju sve je postalo lakše: „Kasnije se Premier liga počela prenositi i na domaćoj televiziji, pa sam ju počeo pratiti još više – što je liga postajala medijski dostupnija to sam ju više mogao pratiti, naravno i pomogao je internet kada je sve dodatno eksplodiralo.“

Iz navedenog je jasno kako su svi sugovornici Premier ligu na razne načine počeli pratiti još prije početka svojih komentatorskih karijera. S obzirom na to da je kod svih sugovornika upoznavanje s momčadima, igračima, načinom nogometa u Engleskoj kao i popratnim sadržajima koji su im bili dostupni, uočljivo je kako su prvi temelji uspostavljeni van okvira zanimanja sportskog komentatora. Također, pružen je prvotni uvid u doseg Premier lige koja se počela prikazivati na hrvatskim televizijskim kanalima tijekom 2000-ih godina gdje se u kontinuitetu prikazuje.

3. Sportsko novinarstvo

U posljednjim desetljećima sport se razvio i popularizirao diljem cijelog svijeta, postajući isprepleten sa svakodnevnim životima ljudi. Uspon i popularnost sporta može se pripisati porastu u potražnji za sportskim novinarstvom diljem svijeta.

Prema istraživanju Američkog Novinarskog Instituta, sport je najkonzumiraniji oblik vijesti za 25% javnosti, dok su čak i političke teme u zaostatku za sportom, bivajući na drugom mjestu s 21% interesa javnosti (Kharashi, 2022: 6).

Rezultati istraživanja nisu iznenađujući; sport je od davnih dana bio neiscrpna tema razgovora, a sportski događaji su kroz povijest izazivali pozornost ljudi. Od ranih dana, poput antičkih Olimpijskih igara, iako su se vijesti mogle prenositi usmenom predajom, interes za sport je i tada bio značajan (Vasilj, 2014: 18).

Tome u prilog ide i činjenica kako su muškarci i žene iz svih slojeva društva iskazivali interes mnogim različitim vrstama sporta i igara. Opisi raznih sportskih igara mogu se pronaći još u drevnim spisima. Čak je i Rimski filozof i pisac Homer (850.g.pr.Kr.) pisao o hrvачkom meču između Odiseja i Ajaxa u svojoj epskoj drami, Ilijadi.

Iz tih razloga, kao i imajući na umu ranije definirane funkcije, svrhu i mogućnost novinarstva, jasno je kako se stvorila potreba za nastajanjem specifične grane novinarstva – sportskog novinarstva. Prema Maloviću, sportsko novinarstvo danas broji najviše specijaliziranih izdanja; od tiska, mnogobrojnih naslovnica, značajnom broju novinara zaposlenih u sportskoj grani novinarstva kao i radijskih i televizijskih emisija (2005: 305).

Sportsko novinarstvo je postalo jedno od najvećih područja novinarstva s tranzicijom u postanak vlastite neovisne industrije. To je oblik medijske specijalizacije u kojoj sportsko novinarstvo više nije samo u službi zabave već ozbiljno novinarsko polje s vlastitim rizicima i specifičnostima kojih oni u njenoj službi moraju biti svjesni. U današnjim okvirima, sportski novinar se obraća publici kojoj je sport primarni element u životu (Kharashi, 2022: 8).

Prema tome, danas se sportsko novinarstvo može definirati kao „posebna vrsta novinarstva koja sportske događaje i s njima povezane teme najavljuje, izravno prenosi, komentira te ih analizira nakon što završe, a neizostavni dio tog procesa su: sportski događaji i njihovi sudionici, predmet informacije, mediji i sportski novinari te recipijenti (Vasilj, 2014: 23).

Upravo su ti faktori – izravni prijenos, komentiranje, analiziranje predmet istraživanja ovog rada. Umijeće komentiranja, priprema te dostupnost alata za pripremu i analizu, kako bi se bolje mogli razumjeti glavni čimbenici u toj specifičnoj grani sportskog novinarstva.

Specifičnosti sportskog novinarstva uključuju konstantan trud i izdržljivost – sportski događaji zapravo nikada ne prestaju, jer zbog stalnih termina održavanja raznih turnira, svjetskih turneja, prijateljskih susreta i drugih sportskih događaja, sportski novinari su uvijek zaokupirani.

Ne postoji samo jedan tip sportskog novinarstva – to je grana koja ima svoje potkategorije.

Posao nogometnog sportskog novinara razlikuje se od onog koji primarno pokriva gimnastiku, tenis i sl. Svaki sport stavlja svoj jedinstven pečat na novinarstvo i na novinare svojim jedinstvenim karakteristikama. Primjerice, dok je nogomet vrlo popularan i raširen u medijima, golf je mnogo manje zastupljen i praćen. Isto tako, određeni sportovi više od svega zahtijevaju preciznost, često vremenski ili matematički izraženu, poput atletike gdje se od novinara očekuje analiza popraćena točnim mjerenjima, dok se neki sportovi u većoj mjeri pokrivaju metaforički. Zbog svih tih faktora, zadaća svakog sportskog novinara jest posvećenost ravnoteži, objektivnosti i točnosti informacija (Kharashi, 2022: 12).

Zbog jedinstvenosti posla i specifičnih zadaća koje sportsko novinarstvo obuhvaća, Miroslav Vasilj u svojoj knjizi ističe sljedeće čimbenike kao temeljne za svakog sportskog novinara: poznavanje sporta, razumijevanje potreba recipijenata, poznavanje retoričkih pravila, poznavanje specijalnih vještina, tehnike pisanja i dobro poznavanje medija, opća naobrazba, razvijanje osobnosti i vlastitog stila rada, korištenje statistikom, te pridržavanje zadanih rokova (2014: 24-31).

3.1. Sportsko novinarstvo u Hrvatskoj na primjeru prijenosa Premier lige

Razumijevanje sportskog novinarstva općenito, kao i sportskog novinarstva u Hrvatskoj na primjeru Premier lige potrebno je objasniti kako bi se jednostavnije kontekstualizirala i daljnja istraživačka pitanja.

Gledatelji u hrvatskoj prvi su doticaj s redovitim prijenosima Premier lige imali zahvaljujući dvjema televizijama – RTL-u i Novoj TV. Prije prodora specijaliziranih sportskih

kanala na domaće i regionalno televizijsko tržište, ove su javne televizije osigurale prijenose najjače svjetske nogometne lige za hrvatsku publiku.

Početak 2000-ih godina Premier liga bila je tek povremeno prenošena na Novoj TV i RTL televiziji. Kroz 2005. godinu pokoji se prijenos mogao naći na RTL-u, ali bez redovitog emitiranja. U proljeće 2006. godine zbog velikog interesa publike i osjetnog nezadovoljstva zbog manjka prijenosa kojih u većoj mjeri nije bilo na domaćim televizijskim programima Nova TV je uvela redovite prijenose utakmica Premier lige. Uvjet za nastavak emitiranja ovog sportskog sadržaja bio je visoka gledanost, ali bilo je jasno kako interes itekako postoji (Jutarnji.hr, 2006).

Ipak, nešto stalniji dom Premier ligi je tijekom tih godina pružila RTL televizija koja je 2008. u trajanju od dvije sezone kupila cijeli programski paket. Tadašnji iznos televizijskih prava iznosio je pola milijuna eura po sezoni, što je danas u potpunosti nezamislivo. Osim popularnosti engleskog nogometa, moguće je da je odluci o emitiranju pridonijela i činjenica kako su u tom trenutku u Premier ligi igrači i četiri hrvatska nogometaša, što je povećalo interes publike za proizvodom. S obzirom na to da RTL nije specijalizirana televizija, sportski prijenosi bili su tek dio njihovog programa te su bili u mogućnosti prenositi jednu utakmicu tjedno, najčešće subotom u terminu od 16 sati (Jutarnji.hr, 2008).

Kao što je već ukratko spomenuto, takvo je stanje bilo održivo sve do pojave specijaliziranih sportskih kanala. Nakon toga se većina domaćih i svjetskih sportskih liga preselila na kanale poput Sportkluba i Arenasporta, a iznimka nije bila niti Premier liga. Idućih 12 godina, sve do nogometne sezone 2021/22 utakmice Premier lige mogli su se pratiti isključivo na kanalima Sportklub televizije. Tijekom tog perioda iznos televizijskih prava postao je višemilijunski, otprilike 12 milijuna eura po sezoni. Od sezone 2022/23 Premier liga u hrvatskoj se još jednom preselila, ovoga puta na kanale konkurentske televizije Arenasport, koji su prema dostupnim informacijama televizijska prava u trajanju od šest godina platili čak 600 milijuna eura (Poslovni.hr, 2021).

3.2. Utjecaj Premier lige na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj

Istraživačko pitanje: Kako prema Vašem mišljenju engleska Premier liga, kao cjelokupan sportski i medijski proizvod utječe na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj?

Tijekom 12 godina prenošenja utakmica Premier lige na Sportklub televiziji, komentatori koji su dio ovog istraživačkog rada su imali priliku uočiti utjecaj Premier lige na sportsko novinarstvo u hrvatskoj, pri čemu su oni svojim prijenosima i kontinuiranim izvještavanjem bili u jedinstvenoj poziciji pratiti razvoj i situaciju.

Svi se sugovornici slažu kako je utjecaj Premier lige na sportsko novinarstvo u hrvatskoj pozitivan. Od interesa gledatelja, pa do rubrika koje Premier liga puni u domaćim medijima, jasno je kako je učinak nezanemariv. Ivković ističe tri nogometne lige koje su u hrvatskoj popularne (Premier Liga, Liga Prvaka i Hrvatska Nogometna Liga) za koje smatra da su jednako važne, s tim da je Premier liga općenito iznad svih europskih liga po popularnosti i simpatijama publike. Naglašava pozitivan utjecaj „jer se radi o odličnom nogometu koji je isto tako odlično medijski praćen, postoji jako puno izvora a i radi se odličan posao od strane same Premier lige i njenih klubova pa je našim medijima prilično jednostavno doći do informacija – cijeli brand Premier lige je vrlo susretljiv.“

Slično mišljenje nudi i Selman, koji također tvrdi kako se radi o najjačoj svjetskoj ligi. Zbog toga, vijesti i izvještavanje o Premier ligi predstavljaju glavni fokus u mnogim domaćim sportskim medijima i portalima: „Primjerice za vrijeme prijelaznog roka mnogi domaći mediji svakodnevno izvještavaju i ažuriraju novosti o svim transferima i događajima na otoku. Takve vijesti su i u našim medijima uvijek pri vrhu. Premier liga je često ispred čak i domaćih sportskih tema i rezultata jer su oni kao cjelokupan proizvod toliko strašno napredovali i imaju odličan marketing i doseg.“

Snažan doseg Premier lige i pozitivne učinke na domaće novinarstvo primjećuje i Hodoba: „Prije svega ima se o čemu pisati, a novinari znaju da će se to čitati. Kada imaš priliku pisati odnosno pratiti kako se kreću stvari unutar neke cjeline koja je postala referenca za sve ono najbolje u nogometu, onda svi koji su uključeni, na ovaj ili onaj način, moraju profitirati.“

Još jedan u nizu sugovornika koji iz svog iskustva potvrđuje kako se upravo Premier liga u hrvatskoj najviše prati jest i Igor Flak. Prema Flaku, Premier liga je zaslužna za stvaranje najviše popratnih medijskih sadržaja, jer je interes za nju najveći: „Sigurno da utječe na novinarstvo u hrvatskoj, puno je podcasta, emisija, mogu se gledati sve utakmice.“ Nit koja se provlači među svim sugovornicima je snaga lige, te stoga nije iznenađujuće što i Grgić taj aspekt navodi kao neizostavan. Grgić dodatno naglašava kako Premier liga iz godine u godinu stvara „sve više standarde“ te da kada se spoje svi elementi Premier lige ona i hrvatskom novinarstvu pruža primjer „sportskog i poslovnog uspjeha.“

Vela nadodaje kako iz perspektive sportskog komentatora to donosi određene izazove: „S obzirom na to da je Premier liga toliko tražen i popularan sadržaj, to se na primjeru sportskog komentatora odražava na to da je naš posao odmah pod povećalom. U tom smislu s jedne je strane to pokazatelj koliko se često svaka riječ komentatora važe i gleda; ako tijekom prijenosa utakmice Turske lige kažeš nešto „glupo“ to može proći ispod radara, ali ako se to dogodi tijekom prijenosa utakmice Premier lige sigurno će biti primijećeno.“ Ipak, Vela je svjestan kako to samo po sebi nije isključivo mana, jer to dolazi s popularnošću lige, a dobro je što se „time povećava opseg i doseg tog sadržaja.“

Nema sumnje kako je oduvijek postojao interes za nogometom s Otoka u hrvatskoj. Gledatelji javnih televizija su još prije dvadesetak godina bili nezadovoljni sve dok se nije pojavila mogućnost redovitog praćenja utakmica na nekom od dostupnih kanala. Dok su to isprva bile javne televizije a kasnije specijalizirani sportski kanali, interes se samo nastavio povećavati. Iz novinarske i komentatorske perspektive, učinak je dobar i doprinosi pozitivnim trendovima u sportskom novinarstvu – izvještavanju i praćenju najboljih zbivanja lige koja je, prema svim sugovornicima, najjača na svijetu i najpopularnija u zemlji.

4. Premier liga

4.1. Povijest, razvoj i snaga Premier lige

Tezu da je Engleska premier liga najpopularnija i najbolja svjetska nogometna liga tek treba potvrditi. Za to je potreban povijesni kontekst osnutka Premier lige, faktora koji su do toga doveli te objašnjenje kako je Premier liga postala najbogatija nogometna liga svijeta te time stvorila uvjete za stvaranja najboljeg nogometnog proizvoda u svijetu.

Kao jedan od najpopularnijih sportova u Hrvatskoj, nogomet u zemlji oduvijek ima poseban status među navijačima i javnošću. Veliki doprinos tomu donijeli su najveći hrvatski klubovi te uspjesi nogometne reprezentacije koja je osvajala odličja na čak tri Svjetska nogometna prvenstva (1998; 2018; 2022). Osim toga, u Hrvatskoj veliku popularnost uživaju i najveće nogometne lige Europe.

Prema izvještaju UEFE, krovne Europske nogometne organizacije iz 2022. godine, u Europi postoji 55 domaćih nogometnih prvenstava u najvišem razredu nogometnog natjecanja, prve lige. Najnovija zemlja s prvom ligom jest Gibraltar, čija je prva liga službeno započela u natjecateljskoj sezoni 2021/22. Uz domaća prvenstva, zemlje imaju i svoja vlastita kup natjecanja, a UEFA organizira i tri Europska natjecanja – prestižnu Ligu prvaka, Europsku ligu te Konferencijsku ligu. Od svih liga, najveći potrošači su pet najvećih kontinentalnih liga – Engleska, Njemačka, Talijanska, Španjolska i Francuska. Tijekom 2021. godine, svih 10 najskupljih ostvarenih transfera su ostvarili klubovi iz spomenutih liga, od čega čak 6 od 10 mjesta pripada Engleskoj Premier ligi. U istoj godini, Engleski klubovi su u prosjeku trošili 3.8 puta više od prvog pratitelja, Njemačke Bundeslige. Kupovna moć Engleskih klubova nastavlja biti najsnažnija, te ispred svih drugih liga (Editorial.uefa.com, 2022).

Slično kao i uspon televizije, televizijskih kanala i prava, u posljednja dva desetljeća su i najjače nogometne europske lige u usponu, i po kvaliteti nogometa kao i po financijskoj moći. U periodu od 1994. do 2014. godine vrijednost Europskog nogometa se procjenjuje na 20 milijardi eura, od čega najveći udio ima pet natjecanja – Engleska Premier liga, Španjolska La Liga, Talijanska Serie A, Njemačka Bundesliga te Francuska Ligue 1. Procjenjuje se da tih pet liga drži polovicu ukupne vrijednosti. Procijenjena vrijednost ovisi o tri aspekta – ekonomskim, sportskim i socijalnim a prema tim faktorima vodeća je upravo Engleska Premier liga. Prema istim podacima, vrijednost igrača u engleskoj ligi prelazi četiri milijarde eura, u periodu od 2006. do 2013. godine, a u posljednjih deset godina ta se brojka nastavila povećavati. Prema

svim parametrima, od financijskih pa do igračkih, Engleska Premier liga je najjača, najbogatija i najpopularnija nogometna liga na svijetu (Teodor, 2015: 2-10).

Prema mnogim autorima, Premier liga je najuspješnije domaće sportsko natjecanje (isključujući Europske, Svjetske i slične lige). Ali, iako bi se danas mnogi složili s tom tvrdnjom, engleski nogomet je morao proći kroz potpunu transformaciju kako bi se etablirao kao svjetska velesila. Stefan Szymanski je u svom radu „Football Economics and Policy“ englesku ligu tijekom tih godina opisao kao industriju karakteriziranu manjkom investicija, proizvodom loše kvalitete s malenim interesom i slabom profitabilnošću (Szymansky, 2010).

Problemi za Engleze su kulminirali krajem 80-ih godina prošlog stoljeća, kada je stopa huliganizma engleskih navijačkih skupina primorala krovnu organizaciju, UEFA, da engleske klubove izbaci iz europskih natjecanja. Uz to, nedostatak ulaganja i održavanja činio je sve veći broj engleskih stadiona zastarjelima, a slabija platežna moć Engleza značila je da su Talijanske i Španjolske lige bile uvjerljivo ispred. Engleski klubovi su imali potencijal, ali on tijekom tih godina nije bio sasvim iskorišten i prepoznat. Krajem desetljeća, zbog sve veće želje vodećih klubova liga za većim udjelom oko raspodjele novca za TV prava (želja da se 50% prihoda od prava ne distribuira klubovima u nižim ligama engleske nogometne piramide, što je bio slučaj do tada), po isteku posljednjeg ugovora ubrzo je počela formacija nove lige. English Premier League (EPL) je tako službeno osnovana 20.2.1992. godine, koja je preuzela 22 momčadi koje su sudjelovale u prijašnjoj verziji prve lige, a na inzistiranje UEFA brojka je smanjena na 20 momčadi sudionica koja vrijedi i danas. Pri osnutku nove lige, postavljena su i jasna pravila, sa sistemom relegacije (tri najlošije plasirane momčadi na kraju sezone padaju u drugu ligu, tri momčadi iz druge ulaze u prvu), čime su u početku napravili jasan odmak od Američkog principa sportskih liga, gdje su aktualne franšize i gdje nema sustava ispadanja i ulaska u ligu (sistem zatvorene lige). U mnogim aspektima je tako nova EPL naslijedila tradiciju i pravila iz prijašnje lige, ali s većim komercijalnim ciljevima i planom. Stoga su kao četiri ključna izvora prihoda izdvojena sponzorstva, televizijska prava, prodaja brendirane opreme klubova i prihodi od prodaje ulaznica za utakmice. S boljim financijskim uvjetima nova liga je ubrzo vidjela i uspon u broju gledatelja – od otprilike dvadesetak tisuća navijača na stadionima tijekom 1993. do gotovo 37.000 dvadeset godina kasnije (The International Journal of the History of Sport: 2017, 1-6). Isto tako, nova raspodjela prihoda od televizijskih prava značila je da sada 50 posto prihoda biva jednako raspodijeljeno između svih 20 klubova, 25 posto ovisno o poziciji na kojoj svaki klub završi sezonu te 25 posto ovisno o tome koliko će

puta tijekom sezone od 38 utakmica svaka momčad imati televizijskih prijenosa (Cleland, 2017: 3).

Globalni doseg Premier lige je također znatan faktor u današnjoj popularnosti iste – tijekom 2016. godine čak 643 milijuna kućanstva diljem svijeta je imalo pristup utakmicama Premier lige. Televizijska prava su jedan od ključnih čimbenika koji uzdižu platežnu moć engleskih klubova, s obzirom na to da Premier liga godišnje zarađuje preko dvije milijarde britanskih funti koje su raspodijeljene među klubovima. Ukupni globalni doseg pokriva 225 zemalja i više od 3 milijarde ljudi na svijetu. Takvi rezultati nisu samo pridonijeli financijskom uspjehu, nego i sportskom. Na početku su klubovi engleske nogometne lige bili rangirani tek na 13. mjestu po zemljama u Europi, dok su već na ulasku u novo tisućljeće ušli među prvih 5 (The International Journal of the History of Sport: 2017, 7-12). Danas je Engleska Premier Liga prva po koeficijentu UEFA, s čak osam mjesta koja vode u europska natjecanja i ukupno ostvarenih 86.928 bodova koeficijenta, uvjerljivo ispred druge Španjolske, što Engleze čini vodećima i na sportskom kao na financijskom planu.

S početkom nogometne sezone 2016/17, Premier liga je potpisala novi ugovor u trajanju od tri godine s televizijama Sky i BT Sport u vrijednosti 5.14 milijardi funti, a kada se tome pridodaju i televizijska prava od televizija van Engleske za prijenose utakmica Premier liga, ukupni iznos prelazi 6 milijardi funti. S prosjekom od 3 milijarde funti po sezoni u to vrijeme, Engleska liga je samo po prihodima od televizijskih prava ispred Njemačke Bundeslige, Španjolske La Lige i Talijanske Serie A zajedno. Time je Premier Liga sportsko natjecanje s najvećom zaradom na stranim tržištima. Prije negoli je Premier Liga bila formirana, u posljednjoj sezoni prijašnje inačice prve engleske lige, u sezoni 1991/92 prihod od televizijskih prava je iznosio 170 milijuna funti (Cleland, 2017: 1-4). U sezoni 2018/19, Premier liga je po prvi puta ubilježila prihode koji su premašili pet milijardi funti, a od tog iznosa televizijska prava iznose čak 59 posto (McCarthy, 2022: 1).

Osim financijskih aspekata koji Premier ligu čine najbogatijom i najuspješnijom ligom svijeta, nezanemariv je i utjecaj marketinga kojom je Premier liga postala globalan, prepoznatljiv brend.

Sportski brand je postao više od samo simbola – on je „proizvod komunikacije između stvaratelja i potrošača u obliku slika, vrijednosti i drugih karakteristika koje publika vidi u brendu“. S globalnim dosegom koji Premier liga ima, konzumenti nogometnih utakmica više nisu pasivna publika stoga su društvene mreže jedne od glavnih alata uspješne dvosmjerne

komunikacije. Prema istraživanjima, čak 76% sportskih navijača aktivno koristi minimalno dva ekrana prilikom praćenja sporta – najčešće televiziju/računalo i mobitel, a većina internetskih interakcija navijača na društvenim mrežama odvija se tijekom same utakmice koju prate – čak 60% interakcija. Multimedijски sadržaji ukupno iskustvo praćenja utakmica čine raznolikijim za publiku. U današnjim modernim vremenima, klubovi prepoznaju potrebu svakodnevne komunikacije, stoga se sadržaj bazira na rezultatima, uspjehu momčadi, pojedinačnim igračima ali i zanimljivim činjenica o momčadi kao i o njevoj povijesti, što ukupno doprinosi visokoj razini interakcije s navijačima (Obradović, 2019: 244-248).

Ipak, savladavanje digitalnih izazova isprva nije bilo jednostavno. Kada su se tijekom 1990-ih pojavile prve internetske stranice engleskih klubova navijači su ih smatrali kao loš izvor informacija. Dva desetljeća kasnije, s popularnošću društvenih mreža od kojih su mnoge već tada imale preko milijardu aktivnih korisnika, strategija korištenja društvenih mreža u promoviranju sportskog branda postala je uspješan alat engleskih klubova. Na primjeru engleskog prvoligaša Liverpoola, istraživanje je pokazalo utjecaj društvenih mreža u promicanju brenda te u interakciji s lokalnim i globalnim navijačima. Medijski tim Liverpoola je fokus stavio na strast navijača te su ciljano kreirali sadržaj koji je poticao interakciju s navijačima temeljenom na četiri glavna faktora – osjećaji aspiracije, pripadanja, ljubavi i kritike. Navijači su se identificirali s objavama tog tipa te samim time i klubom kojeg podržavaju što je primjer uspješne strategije interakcije s navijačima na društvenim mrežama. Generalno, klubovi preko društvenih mreža stvaraju osjećaj povjerenja, pripadanja kolektivu a alati koji im pomažu su praćenje i identificiranje trendova, marketing i reklamiranje stvaranog sadržaja i strateški razvoj (McCarthy, 2022: 2-18). Zbog ranije spomenutog globalnog dosega Premier lige putem televizije, i ovakav pristup putem interneta i društvenih mreža dodatno jača položaj engleske Premier lige i klubova u svijetu.

4.2. Premier liga kao najjača svjetska nogometna liga

Istraživačko pitanje poglavlja glasi „Koji su prema najvažniji čimbenici zbog kojih je engleska Premier liga najpopularnija svjetska nogometna liga?“ i nastoji pronaći glavne faktore popularnosti i odgovoriti zašto je Premier liga najpopularnija liga na svijetu iz perspektive hrvatskih nogometnih komentatora koji su svojim iskustvom upoznati sa sportskim, financijski, geopolitičkim i drugim aspektima nogometa u Engleskoj ali i svijetu. Postignut je konsenzus -

svi sugovornici slažu se s tezom da je Premier liga najbolja svjetska nogometna liga, te su u nastavku detaljno obrazložili zašto je tako.

Igor Flak ulazi u korijen i temelje priče o Premier ligi te ističe njen osnutak kao trenutak u kojemu se paradigma počela mijenjati u korist Engleza – „Prava ekspanzija ipak počinje otkad prvenstvo postaje Premier league. Veliku ulogu igraju mediji, klubovi zarađuju puno od TV prava. Proračuni klubova su najveći na svijetu tako da im je lako privući i fantastične igrače iz cijelog svijeta. Prihode od televizijskih prava označava i Ivan Ivković, ističući da su Englezi napredovali „kada su počeli ozbiljno prodavati televizijska prava, jer distribucija je gotovo u potpunosti egalitarna prema svih 20 klubova u ligi zbog čega i klubovi koji su ispod desetog mjesta imaju snažan financijski proračun.“

Alen Selman također kao glavni faktor ističe upravo financijsku moć Engleza. Prema Selmanu, najbolji igrači svijeta igraju u Premier ligi jer, za razliku od većine klubova u Europi engleski klubovi imaju dovoljnu financijsku moć. Selman objašnjava: „Zadnja momčad engleske lige, nominalno najlošiji po reputaciji i financijama ima veću financijsku moć nego primjerice mnogi talijanski i španjolski klubovi (izuzev Barcelone i Real Madrida). Razlog tomu jest što je novac od televizijskih prava u engleskoj jednako raspodijeljen (u npr. Španjolskoj ligi klubovi sami prodaju televizijska prava dok od lige dobe malo sredstava). U Engleskoj svaki klub u startu od lige za tv prava dobi 100 milijuna eura, pa čak i za utakmice čiji se raspored mijenja se dobi kompenzacija od otprilike 1.5 milijuna eura. Premier liga je svijet za sebe, oni su superliga.“

Isti razlog kao glavni podcrtava i Željko Vela: „Engleska Premier liga ima apsolutno najveću financijsku moć od svih liga te samim time privlači i najbolje igrače na svijetu.“ Zatim se osvrće na period devedesetih godina prošlog stoljeća, u doba kada su Englezi morali proći kroz osnivanje nove lige kako bi postali konkurentni – „Nekada je meka za sve top igrače svijeta bila talijanska liga, posebice tijekom 90-ih godina, a sada su najbolji ugovori u engleskoj te je liga zbog te razine kvalitete i najzanimljivija. Isto tako, engleski klubovi su se izuzetno podigli i u Europi te su preuzeli palicu od Talijana i Španjolaca koji su vladali prije njih.“

Faktori produkcije i Premier lige kao proizvoda općenito su također istaknuti od strane većine sugovornika. U koraku s modernim vremenima, kada se Premier liga uz silne prihode krenula snažno brendirati, napravljen je dodatan iskorak pred konkurencijom, odnosno drugim europskim ligama. Ivković ističe gdje su drugi pogriješili, tvrdeći da su Englezi u „u svojim

vlasničkim krugovima vrlo brzo shvatili da zapravo prodaju brand Premier lige, a ne klubove kao takve pojedinačno – za razliku od primjerice španjolskih klubova Barcelone i Real Madrida (koji su bili promovirani kao brendovi više od španjolske lige kao takve), a istu su pogrešku učinili i Talijani.“

Vela uz financijske aspekte koje klubove čine imućnima i konkurentnima napominje i kako se toliki novac od zarade koristi u svrhu stvaranja najboljeg sportskog medijskog proizvoda: „Treći razlog odnosi se na produkciju i cijeli televizijski paket kao i priču oko cijele Premier lige, jer od svih sličnih proizvoda (nogometnih liga), Premier liga je najbolji. Čak bih usporedio Premier ligu s američkom košarkaškom NBA ligom u smislu svega što se nudi, ali zbog vremenske razlike NBA još uvijek ne može konkurirati na taj način. Ali te lige nisu protivnici. Prijenosi Premier lige su dovedeni do savršenstva u smislu produkcije, pozicioniranja kamera, analiziranja situacija na terenu i u smislu pokrivenosti i koliko je liga i princip prijenosa uniformirana.“ Hodoba se slaže: „S druge strane, vrhunska produkcija, besprijekorni travnjaci, lokalna fanatičnost u doživljavanju nogometa, privrženosti određenim ekipama te mahom puni i većinom veliki i moderni stadioni, maksimalno su privukli gledatelje.“ Selman ima isti zaključak, navodeći kako je Premier liga najbolja jer nudi najbolji „sami proizvod – njihov marketing, društvene mreže, reklame, sve što ide uz cijelu ligu.“

Neizostavno je spomenuti kako Premier liga ima veliku prednost u svijetu zbog toga što je engleski kao jezik toliko proširen u svijetu, te je samim time liga kao proizvod globalno pristupačna. Povijesnu ulogu napominje Ivković: „Britanski imperijalizam, odnosno prisutnost engleskog jezika i britanskog utjecaja općenito gdje je činjenica da je zapravo sve na engleskom jeziku od vrlo podcijenjene važnosti.“ Hodoba tvrdi isto, ističući jezik kao veliku prednost Premier lige: „Tu je još i stvar jezika, budući da je engleski jezik najrasprostranjeniji i na neki način danas i nužan širokoj masi, tu je također jednostavna premisa za lako prihvaćanje Premier lige kao one koju želiš gledati.“ Još jedan sugovornik dolazi do istog zaključka, Goran Grgić komplimentira Engleze i Premier ligu ocjenjuje kao ligu s „Najvišom razinom (u nogometu) iskoristivosti marketinga, čemu svakako pomaže i činjenica da englesko govorno područje Premier ligu smatra svojim proizvodom, te izvrsnom organizacijom samog natjecanja vodstvo PL je primjer i sportskog i poslovnog uspjeha.“

Jasno je – najveći klubovi s najviše novaca mogu dovesti najbolje igrače, što se vidi iz utakmice u utakmicu, a to je u konačnici i temelj Premier lige, i kao sporta i kao proizvoda. No, toga ne bi bilo da engleski nogomet ne uživa dugu tradiciju, kako ističe Flak: „Ponajprije

to je zemlja s dugom nogometnom tradicijom i kulturom navijanja. Prije svega za njih je nogomet ponos, igra koju su izmislili. Tradicija nacionalnog prvenstva je duga i to je liga koja je uvijek bila po meni najkvalitetnija. Možda Seria A od 1986. do 1996. se može s tim usporediti. Na temeljima zanimanja za nogomet (zemlja od 56 milijuna stanovnika) jačali su svoje prvenstvo.“ I Hodoba se poziva na bogatu englesku nogometnu tradiciju: „Ima dosta faktora, ali po meni je najvažnija kombinacija novca i velike, zapravo najveće nogometne tradicije na kugli zemaljskoj, gdje se stvorio savršeno privlačan paket za nogometaše.“

Kao ostale faktore svi sudionici ističu samu kvalitetu nogometa koji se igra u Premier ligi – u konačnici iako su tradicija, financije, globalni doseg, televizijska prava, društvene mreže i marketing neizostavni faktori i svojevrsni temelji – ono što zaokružuje Premier ligu i kao proizvod i kao sportsku ligu jest nogomet koji se igra. Selman opisuje čari nogometa u Premier ligi: „A što se tiče same lige – tempo, trka; od samog početka se nešto događa. Iz komentatorske perspektive, čak i kada primjerice komentiram utakmicu neke druge lige za svaki susret napravim istu pripremu. Ali toliko toga se tijekom utakmica engleske lige događa da ponekad ne stignem ništa od pripremljenih materijala spomenuti jer su susreti toliko napeti. Nema ležanja, nema simuliranja.“ Kvalitetu nogometa i bogat sportski sadržaj je jedan od ključnih čimbenika i kod Vele: „Uz to, za razliku od drugih liga, u engleskoj je zanimljivo čak i kada međusobno igraju primjerice 13. i 16. plasirane momčadi na tablici – tamo svaka utakmica ima priču jer, iako sam možda subjektivan u tom gledištu, usporedbi radi kada je ista situacija u španjolskoj ili talijanskoj ligi – to me baš ne zanima, što u engleskoj ligi nije slučaj. Kada se u engleskoj susretnu momčadi čak i sa začelja tablice, to je poput derbija.“

Kada se zbroje svi navedeni faktori – teorijska priprema, povijesni kontekst i stvaranje Premier lige s faktorima navedenih od strane sugovornika, jasno je kako je Premier liga pronašla recept za najbolji nogomet s većinski najboljim klubovima uz najveće financije. Globalni doseg, eksplozija u zaradi od televizijskih prava, ulaganje u produkciju, marketing novog doba, komunikacija s navijačima te kvaliteta nogometa, prema Hodobi: „ništa od toga individualno ne bi bilo dovoljno za ovakvu popularnost, već jednostavno spoj svega, gdje je taj idealan kohezivni element velika svota novaca.“ Shvaćanjem potrebe za novim, boljim sistemom tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća, stvoreni su temelji kojim je Premier liga mogla konkurirati jačim ligama te kasnije postati vodeća svjetska nogometna liga. Gledajući povijesni kontekst te uzimajući u obzir istražene i identificirane faktore, nema sumnje kako se radi o uspješnom sportskom i financijskom modelu.

5. Definicija i specifičnosti posla sportskog komentatora

Kako bi se u nastavku rada mogle istražiti metode i specifičnost pripreme i analize sportskih komentatora, nužno je razumjeti što je to posao sportskog komentatora, koje su specifičnosti tog zanimanja, te mane i prednosti te slaže li se teoretski dio s iskustvom sugovornika koji se ovim poslom bave.

Istraživačko pitanje poglavlja: Koje su specifičnosti posla sportskog komentatora, po čemu se razlikuje od drugih grana sportskog novinarstva i novinarstva općenito?

Za početak, potrebno je definirati što je to točno sportski komentator kako bi se mogli istražiti jedinstveni faktori ovog zanimanja. Riječ komentar (ili tumačenje) se generalno definira kao „govorni prikaz događaja koji se zapravo odvijaju“ (Crystal; Davy, 1969).

Za bolje razumijevanje definicije i njenu prilagodbu okvirima sportskog novinarstva, (sportsko) komentiranje se definira kao usmeno izvješćivanje o sportskoj aktivnosti koja je u tijeku. Nastavno na svoju definiciju, Ferguson naglašava kako je sportsko komentiranje „monolog ili dijalog-na-pozornici“ koji je usmjeren prema „nepoznatoj, neviđenoj, heterogenoj publici“, koja dobrovoljno sluša prijenos i iako komentatoru ne mogu pružiti nikakvu reakciju, činjenica da je govor komentatora upućen njoj, publiku čini jasnim dijelom diskursa (1983).

Tradicionalno gledajući, glavni posao komentatora bio je publici dostaviti jednostavan opis situacija, što se naziva objektivnim ili činjeničnim komentiranjem, a postoje dva tipa činjeničnog komentiranja. Osuđujuć tip (eng. The judgmental type) kao glavnu zadaću ima opisivanje igrača i situacija tijekom igre. S druge strane, povijesni tip (eng. Historical type) koristi statističke podatke o igračima i momčadima (Morris; Nydahl, 1983).

U sportskim prijenosima, komentatori i najavljiivači imaju važne uloge u poboljšanju i utjecaju na emotivne reakcije publike. Sportski komentatori donose dodatnu vrijednost sportu – njihov posao nije samo pružiti gledateljima činjenične ili deskriptivne informacije nego ujedno i poboljšati aspekte uživanja publike u praćenju sportova koji se prenose na televiziji. Prema istraživanjima mnogih autora, sportski komentatori doprinose porastu u percepciji kvalitete sportskih prijenosa te privlače više interesa i emocionalne reakcije (poput primjerice napetosti, uzbuđenja) kod gledatelja što povećava njihovu uključenost i užitak (Bryant, Comisky, Zillmann, 1977; Han & Ahn, 2010; G. Lee & Bulitko, 2010). Sportski komentatori

imaju veliku ulogu u dodatnom populariziranju sportova, njihovoj percepciji kod publike, kao i u dodanoj vrijednosti koju svojom ulogom donose.

Postoje dvije primarne vrste televizijskog komentiranja – „play-by-play“ tip komentiranja i „color commentary“ (komentiranje u boji). Play-by-play tip komentiranja jest stil u kojemu se izvještava o trenutnoj akciji („play“) u samom susretu, dok komentiranje u boji služi za pružanje pozadinskih informacija i analize (Ferguson, 1983: 155-156). U produženom razumijevanja komentiranja u boji, Fraser ga definira kao pružanje bilo kakve informacije ili izjave koja opisuje više od same akcije („play“) na terenu a to uključuje: izvješćivanje, sažetke, evaluacije i pozadinske informacije. Ovisno o zbivanjima na terenu, potrebno je prilagoditi stil komentiranja – više akcije zahtijeva više opisivanja trenutnih zbivanja, dok s druge strane manjak akcije ili bitnih događaja na terenu od komentatora istovremeno traži objektivnu naraciju ali i ulogu zabavljača. S obzirom na to da su ti stilovi komentiranja različiti, u modernim prijenosima često postoji specijalizirani play-by-play komentator koji je najčešće profesionalni novinar zaposlen u mediju koji prenosi određen sport. Ulogu komentatora u boji pak najčešće imaju bivši igrači ili treneri (Reaser, 2003: 320).

U slučaju televizijskih nogometnih prijenosa, koji su fokus ovog rada, bitno je napomenuti kako je jedna od najvažnijih funkcija televizijskih komentatora pružanje informacija koje nisu nužno razumljive samo po sebi, poput primjerice imena igrača, objašnjavanja sudačkih odluka i slično, uz evaluaciju i pružanje pozadinskih informacija (Vierkant 2008:123).

Prema tome, dužnost svakog televizijskog nogometnog komentatora jest gledateljima pružati informacije o onome što se događa na terenu, a takav tip izvještavanja mora odgovarati stvarnim događajima koji se zbivaju u stvarnom vremenu. S obzirom na to da je nogomet brz i dinamičan sport i da su tijekom nogometnih susreta česti trenuci u kojima nedostaje zbivanja koji zahtijevaju nužan opis, televizijsko komentiranje nogometnih utakmica nije jednostavan posao. Uz to, tijekom cijelog vremena komentator mora kontrolirati tempo i ritam govora, uz česte detaljne narativne segmente koji pružaju relevantne informacije vezane uz utakmicu i trenutna zbivanja.

Ines Carović i Nikolina Sokolić u svom istraživanju „Prijenos sportskog događaja – elementi različitih govorničkih strategija“ u svom radu, između ostalog dolaze do zaključka kojeg teorija o sportskim komentatorima potvrđuje – prijenosi sportskih događaja su kao diskurs jedinstveni i razlikuju se od drugih vrsta diskursa. Prijenosi sportskih događaja prema

njihovoj kategorizaciji spadaju u uzbuđujuću strategiju. To je strategija u kojoj „izrazi nedoslovnog, prenesenog značenja djeluju na čovjekovu iracionalnu i emotivnu sferu te u njima u većoj mjeri obično obiluje diskurs kojem je u cilju podizanje emotivnog naboja slušatelja (Carović; Sokolić, 2011: 7-10). Potvrda je to teza o utjecaju komentatora na podizanju kvalitete prijenosa te percepciji kod publike.

Sportski komentatori dakle trebaju biti dobro pripremljeni za praćenje zbivanja na terenu i komuniciranja i pojašnjavanja istih publici. Uz to, potrebno je sport prenositi publici na takav način da publika može emocionalno reagirati na ono što vidi i čuje, čineći to na način koji generalno podiže i percepciju kvalitete sportskih prijenosa.

Istraživački dio ovog poglavlja nastoji istražiti pružene definicije teorijskog uvoda.

Svi ispitanici slažu se kako je ova novinarska grana neusporediva s drugim oblicima sportskog novinarstva, a i novinarstva općenito. Kao jedan od najiskusnijih ispitanika, koji je „radio u gotovo svim granama sportskog novinarstva isto kao i u nekim granama novinarstva općenito“, Ivan Ivković smatra kako posao sportskog komentatora i drugi oblici novinarstva, poput primjerice tiskanih medija nemaju veze jedni s drugim: „ Za sportskog komentatora je najvažnije osjećati ritam utakmice, imati dobar glas, kada je potrebno dodavati tempo utakmici te isto tako oduzimati tempo samom sebi kada je to nužno.“ U istim faktorima razlike ističe i Igor Flak: „Taj posao ne može raditi svatko. Od glasa, diktacije, tempa, po tome se razlikuju komentatori. Tako da je to osnovna razlika.“

Uz to, sugovornici ističu kako su druge grane sportskog novinarstva puno blaže kada su u pitanju mane ovog posla i ispravljanje pogrešaka. Željko Vela se odmah prisjeća izreke kojom oslikava što znači biti komentator u eteru: „Najveća razlika odnosno istovremeno najveća mana i prednost ovog posla jest što, kako kaže ona izreka „Ne možeš zaustaviti izgovorenu riječ i ispaljenu strelicu.“ Potreba da komentator uvijek u pravom trenutku kaže pravu stvar zahtijeva razinu pripremljenosti i koncentracije koja je jedinstvena ovom poslu.

Manjak prostora za pogrešku i ispravljanje iste navodi i Hodoba: „Nemaš pravo na pogrešku, ako si nešto krivo rekao, to će se potencijalno isti dan vrtjeti na Youtubeu i postat ćeš predmet sprdnje. Pisano novinarstvo ima taj odmak, gdje nakon napisanog, (gotovo) uvijek imaš prostor mijenjati, korigirati ili otkazati, prije nego dođe do publiciranja. Na stranu što vrlo često do ide i kroz ruke urednika, koji je dodatni filter za dobru mjeru.“ Sličnom paralelom i Vela opisuje razlike: „Kada radiš primjerice za novine ti bi, barem u teoriji taj napisani tekst trebao poslati lektoru kako bi se pogreške ispravile i tekst dotjerao ali u izravnom prijenosu

toga nema – ti si sam sebi lektor, korektor, fonetičar i urednik. Zbog toga je potrebno dobro vladati jezikom, jer ne postoji taj faktor svojevrsne zaštitne mreže.“

Jasno je kako uloga sportskog komentatora iz tih razloga donosi izazove i specifičnosti s kojima se mnoge druge grane ovog posla ne suočavaju. Prema riječima Selmana „priroda ovog posla je takva da si uvijek pod povećalom, a time se i tvoje pogreške potenciraju“.

Uz spomenute čimbenike koji krasi i definiraju posao sportskog komentatora, ono što televizijske sportske komentatore čini jedinstvenima jest sposobnost posebnog povezivanja s publikom, iako, kao što je ranije navedeno, u ovom obliku komunikacije publika sluša, a ne može odgovoriti. Uz to, mogućnost prepoznavanja situacija, činjeničnog komentiranja uz prenošenja emocija koji sport izaziva u ljudima ovo zanimanje čini svojevrsnim društvenim fenomenom.

Beardova definicija sportskog komentiranja kaže kako se radi o neskrptiranom, spontanom pričanju koje kao cilj ima u trenutku uhvatiti trenutno zbivanje i uzbuđenje sportskog događaja. Sportsko komentiranje je specijalizirani tip jezika koji „može služiti kao poveznica i poseban oblik veze između onih koji igraju, oni koji komentiraju i do određene mjere onih koji taj prijenos gledaju“ (Beard, 1998: 61-63).

Upravo te aspekte ove definicije pronalaze i sugovornici. Vela pronalazi ljepotu u jedinstvenom odnosu s publikom: „Ti si taj koji je taj most između utakmice i gledatelja koji ju uživo gleda, ti si dio te priče.“ Specifičan odnos komentatora i publike u ovom obliku komunikacije kao značajan pozitivan faktor spominje i Hodoba: „Komentiranje ima jednu fantastičnu adrenalinsku, strastvenu komponentu, koju ako imaš, pa još i sreće da se ona gledateljima sviđa, čini posao komentatora nevjerojatno zabavnim i zadovoljavajućim“. Većina ispitanika uživa u odnosu sportskog komentatora s publikom, gdje je komentator taj koji je prvi – prvi sve vidi i prvi sve kaže. Prema Selmanu, recept za uspjeh u ovom poslu je ljubav prema njemu jer „„Ako voliš ono što radiš, onda nećeš raditi niti jedan dan.“ Osjećaj povezanosti za sportom kao bitan faktor spominje i Grgić kojemu je temelj ovog posla „ljubav prema sportu i želja za znanjem“.

Uzimajući u obzir definiciju i zadaće zanimanja od strane drugih autora, uočljiva je potvrda i slaganje sugovornika istraživanja. Svi faktori koje su sugovornici naveli pružaju kompletan uvid u najvažnije čimbenike zanimanja sportskog komentatora. Prepoznati su elementi koji ovu granu novinarstva čine jedinstvenom, poput potrebe za dobrim glasom, dikcijom, osjećajem za tempom te komentiranjem uživo. Isto tako, identificirani su elementi

zanimanja koji uključuju potrebu za poznavanjem sporta, dobrom komentatorskom pripremom, točnosti, brzini i povjerljivosti informacija, obvezama prema publici. Navedeni su i elementi poput strasti i ljubavi prema sportu a istraženi su i izazovi i mane zanimanja koje uključuju manjak prostora za pogrešku i zahtjevnost rada u realnom vremenu. Istraženi prikaz zanimanja sportskog komentatora jasno prikazuje specifičnosti ove grane sportskog novinarstva, kroz teorijske i praktične okvire.

Ivan Ivković	glas, tempo, osjećaj za ritam utakmice, poznavanje specifičnosti sporta
Željko Vela	izgovorenu riječ se ne može zaustaviti, komentari postanu dio sportskog prijenosa i njegove povijesti, dobro vladanje jezikom, sam svoj urednik, lektor, korektor i fonetičar
Alen Selman	posao vokalne prirode, pod povećalom publike, potreba iskrenog i objektivnog komentiranja
Igor Flak	glas, dikcija, tempo, individualnost posla, fokus na pripremi informacija
Ivan Hodoba	posao u realnom vremenu, manjak prava na pogrešku, dinamična priprema, adrenalinsko-strastvena priroda posla
Goran Grgić	potreba za točnom i brzom informacijom, zabaviti gledatelje, strast i emocije

Tablica 1: Specifičnosti posla sportskog komentatora

6. Priprema i analiza komentatora

6.1. Priprema sportskih komentatora za prijenos utakmica Premier lige

Istraživačko pitanje: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici u novinarskoj pripremi za komentiranje utakmica Premier lige?

Temelji pripreme kod sportskog komentatora mogu se pronaći u Priručniku emitiranja Walda Abbota iz 1941. Iako fokusiran na savjete oko pripreme radijskih prijenosa, mnoge metode koje je Abbot podijelio u svom priručniku koristile su se i u svrhu televizijskih sportskih prijenosa, sve do kraja 20. stoljeća kada su novi oblici tehnologije promijenili i način pripreme.

Abbot prije svega komentatoru savjetuje da nauči što je više moguće informacija o sportu koji će prenositi, uz naglasak na savladavanje pravila i zahtjeve sporta uz odlično vladanje terminologijom specifičnom za određeni sport (npr. pak u hokeju). Uz to, nužno je naučiti povijest sporta kao i najveće povijesne figure istog, koje su ostavili trag. Neizostavan dio komentatorske pripreme jest poznavanje i mogućnost interpretacije sudačkih znakova i gestikulacija kako bi slušateljima mogao konkretno objasniti sudačke odluke. Najvažniji faktor je ipak, ističe Abbot, saznanje kako se sport ne komentira zbog vlastite zabave, već se to čini u službi slušatelja (Abbot, 1941: 62).

Svi spomenuti elementi komentatorske pripreme iz 40-ih godina prošlog stoljeća služe kao temelj i danas. Osnove sporta, pravila i fokus na pravodobno informiranje i komentiranje publici i danas su glavni faktori svakog sportskog prijenosa. Neovisno o sportu, mediju, vremenskom razdoblju i drugim okolnostima, ovi početni čimbenici su i dalje zlatni standard.

U nastavku Abbot pruža uvid u pripremu koji je zanimljivo proučiti iz povijesne perspektive, uspoređujući tadašnju metodologiju pripreme s današnjom. S obzirom na to da tijekom 40-ih godina prošlog stoljeća nisu postojali mediji i alati kojima se moguće služiti danas, sportski komentatori su u svojoj pripremi morali koristiti drugačije metode. Prije svega se komentatorima savjetovalo da se pojave na mjestu sportskog događaja mnogo ranije kako bi s lica mjesta načuli i saznali što je više informacija moguće od aktera, organizatora i drugih. Uz to, raniji dolazak na mjesto događaja komentatoru pomaže dobiti bolji uvid u boje i priče mjesta, kao i sudionika ali i povijesti tog natjecanja. U slučaju nogometnih prijenosa, što je posebno zanimljivo i za ovaj rad, sportski komentatori su tijekom tih godina veliki naglasak stavljali na upoznavanje s igračima, pratili njihove treninge, učili formacije, pripremali se za

razne scenarije tijekom susreta. Tijekom tih godina, sportski komentatori su mnoge informacije uoči utakmica mogli dobiti direktno od trenera momčadi, kako tijekom prijenosa ne bi ostali iznenađeni ako se dogodi radikalno odstupanje od uobičajenih obraza igre jedne ili obje momčadi. Abbot spominje sportske komentatore koji su se za utakmice pripremali i po tjedan dana, dolaziviši na treninge tijekom cijelog tjedna kako bi u svojoj pripremi bili spremni na sve moguće scenarije i kako bi bili upoznati s momčadima (Abbot, 1941: 63).

Iako su se mogućnosti pripreme promijenile kroz godine mnogi od Abbotovih elemenata predstavljaju ključan dio novinarske pripreme i danas. Učenje o momčadima, formacijama, praćenje treninga, izjave trenera i igrača su elementi koji su i danas neophodni. Iako se metodologija s godinama mijenja, glavni elementi fokusa pripreme ostaju isti.

Jedan od ciljeva ovog rada jest pronaći glavne čimbenike novinarske pripreme i analize. Ivan Ivković tako tvrdi da ne vjeruje u „pripremu dan prije utakmice“ i da je takav kampanjski model manjkav. Svi se slažu da je svakodnevno praćenje aktualnosti i generalna informiranost temelj pripreme, a uoči prijenosa se ona samo potkrijepi izabranim i sažetim konkretnim informacijama. U nastavku svog obrazloženja, Ivković navodi kako je idealno biti pratitelj Premier lige dugi niz godina, jer ako si u „proizvodu i u njemu već jako dugo vremena“, onda je savladana prva temeljna metoda pripreme, odnosno njen preduvjet.

Vela također pripremu opisuje cjeloživotnim procesom jer „u ovom poslu nužno ne znaš da ćeš za pet ili deset dana komentirati utakmicu primjerice Arsenal ali ćeš pratiti stranice koje se bave Premier ligom i vidjet ćeš što je novo. Koliko god ti neka informacija možda nije potrebna danas ili sutra svejedno moraš znati što se događa u nekom širem okruženju oko toga kluba i lige.“ Isto mišljenje ima i Selman koji zaključuje uvodni dio o novinarskoj pripremi tvrdeći da s neprestanim praćenjem Engleske lige, ti si kao komentator „unutra, imaš potreban kontinuitet i gotovo se niti ne moraš pripremati.“

Osim osnovnog preduvjeta a to je aktivno i svakodnevno praćenje novosti i vijesti iz lige, sugovornici pronalaze specifične metode pripreme za prijenos. Zbog redovitog praćenja lige, Vela pripremu na dan utakmice opisuje kao organiziranje informacije, a ne „učenje od nule“. Upravo je pronalaženje bitnih informacija i mogućnost razlikovanja bitnih podataka od nepotrebnih jedna od ključih vještina. Iz tog razloga i Selman napominje kako je dobar komentator uvijek korak ispred publike u svojoj pripremi: „Najvažniji čimbenik je da ti kao komentator imaš neku informaciju koju nitko drugi nema. Danas se mnogo toga može pronaći

s jednom klikom na internetu i osnovne informacije – tko s kim igra, tko nastupa, gdje, kada i zašto se danas podrazumijeva da znaš.“

Veline misli nadopunjuju Selmanovu poantu: „Suha informacija sama po sebi ne znači ništa – npr. ako je netko zabio svoj peti gol sezone. To može biti odlično ili katastrofalno, ali bez pripreme to ne možeš znati interpretirati. Priprema traje uvijek, a specifično je na taj dan skupiti najbitnije informacije dok prijenos ne započne.“

Kako bi došli do najbitnijih informacija, većina sugovornika ističe današnje mogućnost pretrage internetom, ali i materijala koje dobivaju i od Premier lige. Dok su u danima Abbotovog priručnika novinari morali obavljati terenski posao, danas su računala i bespuća interneta zamijenila fizički element pripreme i potrage za podacima. Grgić tako uz pomoć interneta ističe „svakodnevno praćenje Engleskog tiska i elektronskih medija koji prate Premier ligu“ a to potkrjepljuje gledanjem samih utakmica. Elektronički mediji i internetski materijali su alati novih, modernih vremena koji se podrazumijevaju u današnjoj pripremi.

Iz tog razloga, današnje informacije ne mogu biti neprovjerene, već se od komentatora očekuje savršeno poznavanje materije. S napretkom mogućnosti pripreme, povećali su se i standardi komentatorskog posla, na što upućuje Ivković tvrdeći da „primjerice ti moraš od barem top deset ekipa lige, a bilo bi poželjno od svih prepoznati igrače po svim faktorima – po mimici, po kretanju, po frizuri i po svemu ostalome.“ Hodoba također upozorava da uz prepoznatljivost moraš biti siguran u iznošenje „provjerenih činjenica“.

Kako bi se komentatori mogli držati činjenica i, kao što i Selman sugerira pronašli informaciju koju netko drugi nema, Flak savjetuje da je korisna metoda „u pripremi imati nekog igrača u Premier league, kojeg se može kontaktirati, pa imati i kontakt s nekim engleskim novinarom“. To nam pokazuje kako Abbotove metode nisu sasvim zastarjele, jer se su se mnoga njegova tradicionalna načela nastavila koristiti u novom, modernom kontekstu.

Uz Flakove metode, on ne zaboravlja napomenuti kako je komentatore Sportkluba uočili prijenosa, Premier liga opskrbila potrebnim materijalima vezanima uz svaku utakmicu koja se prenosila zbog mogućnosti da dođu do „do svih mogućih podataka o svakom igraču, jako puno statističkih detalja pa i trivije koju je ponekad zgodno spomenuti u prijenosu.“ Nekada je takve informacije bilo teško ili gotove nemoguće pronaći, a danas su komentatorima servirane, što potvrđuje i Selman: „Za Premier ligu se najlakše pripremati jer je najeksponiranija liga na svijetu i svaki portal piše o njoj – postoji bezbroj informacija. Mnogo je teže pripremiti se za

manje lige gdje je teško pronaći potrebne informacije, a zbog lokaliziranih stranica često se mnogo toga izgubi u prijevodu.“

Zaključno, korijeni komentatorske pripreme ostali su slični kao i u predmodernim vremenima – znanje o sportu, informiranost, traženje informacija. Svi sugovornici dolaze do istog zaključka – komentatorska priprema je neprestan proces, poput cjeloživotnog učenja u kojemu se kroz redovito praćenje sporta, i van okvira komentatorskog posla stječu vještine i razvijaju stručne sposobnosti. Iako je danas lakše doći do podataka, sva druga načela komentiranja u srži su ostala ista uz, kako je Ivković ranije naveo, povišene standarde samog zanimanja. U konačnici, komentatorsku pripremu je možda i najbolje sažeo Vela, rekavši kako „priprema traje uvijek, a specifično je na taj dan skupiti najbitnije informacije dok prijenos ne započne.“

Ivan Ivković	poznavanje proizvoda i sporta, cjeloživotno praćenje, prepoznavanje igrača i momčadi po svim faktorima, interes i praćenje kao navijač
Željko Vela	cjeloživotno praćenje, organizacija i prikupljanje informacija, kontekstualizacija informacija
Alen Selman	organizacija i prikupljanje informacija, cjeloživotno praćenje
Igor Flak	organizacija i prikupljanje informacija, kontakt s drugim novinarima i igračima
Ivan Hodoba	praćenje aktualnosti, informiranost, fokus na prikupljanju i komentiranju činjenica
Goran Grgić	praćenje aktualnosti, kontekstualizacija informacija, interes i praćenje kao navijač

Tablica 2: Glavni čimbenici komentatorske pripreme

6.2. Analiza sportskih komentatora pri komentiranju utakmica Premier lige

Jedan od dvaju ključnih elemenata komentatorskog posla, uz pripremu jest i sposobnost analize. Specifično za sportske komentatore, mogućnost analiziranja podataka i zbivanja tijekom sportskog prijenosa. Komentatorska priprema je preduvjet za razvijanje sposobnosti

analize, a osim same vještine, analiza je danas pomoću naprednih modela i aplikacija dostupnija, važnija i razvijenija nego ikada.

Sportska analitika je analiza sportskih podataka koji, između ostalog, uključuju čimbenike poput učinka igrača, momčadi, poslovnog modela klubova i slično. Ona se može podijeliti na analizu zbivanja i podataka van terena i na terenu. Bitan faktor kod sportske analitike je korištenje i matematičkih i statističkih pravila koje se primjenjuju na određen sport. Zbog tehnološkog napretka momčadi, stručnjaci i profesionalci su u mogućnosti iskoristiti alate sportske analitike za jačanje rezultata, popularnosti i rast brenda kao i razvoj momčadi. Iz perspektive sportskog komentatora, modeli sportske analitike pomažu u interpretaciji podataka koji su relevantni za prijenos, čime doprinose ukupnoj kvaliteti istog.

Dok su prijašnjih godina takvi modeli bili tek u svom začetku, komentatorska priprema se ponajviše odnosila na prikupljanje podataka koji su u načelu bili jednostavni. Zbog pojave novih analitičkih modela pojavile su se nove mogućnosti interpretacije i statistike.

Primjer takvog analitičkog alata je Sofascore. Hrvatska tvrtka koja se opisuje kao tvrtka sportskih podataka putem svoje internetske stranice i mobilnih aplikacija pokriva preko 20 različitih sportova korisnicima diljem svijeta. Osnovani 2010. godine, Sofascore postiže veliki korak četiri godine kasnije kada njihov fokus primarno postaje sportska analitika, nudeći razne statističke inovacije i modele koji pomažu korisnicima. Jedna od ključnih inovacija jest uvođenje Sofascore statističkih ocjena 2015. godine – algoritma koji obrađuje tisuće podataka tijekom nogometne utakmice uživo te pomoću njih ocjenjuje igrače na terenu ocjenom od jedan do deset. Osim toga, SofaScore nudi razne napredne statistike i podatke koji sportsku analitiku podižu na višu razinu (Sofascore.com).

SofaScore kao i slični analitički modeli pružaju nešto što na tržištu još do prije desetak godina nije postojalo. Time su i sportski komentatori dobili nove alate pripreme i analize, od kojih je potonja postala još značajniji faktor u sportskom novinarstvu. Ipak, s obzirom na to da je analiza u komentatorskom poslu direktno vezana uz pripremu, bitno je razlučiti kako komentatori uspijevaju ujediniti ova dva elementa tijekom sportskog prijenosa. Jer, da bi se nešto u trenutku moglo pravilno analizirati i prenijeti publici, potrebna je dobra priprema i poznavanje materije, i obrnuto.

Uz analizu pomoću analitičkih modela, dio komentatorskog posla uključuje i informativnu analizu trenutnih zbivanja na terenu, jer posao sportskog komentatora tijekom prijenosa u velikoj mjeri uz prenošenje informacija jest analiza i interpretacija događaja. Među

sugovornicima postoji slaganje kako je utjecaj pripreme na analizu značajan, te da jedno bez drugog nije moguće.

Utjecaj pripreme na analizu objašnjava Selman: „Bez pripreme nemaš niti osnovne informacije, a ako si prenosio određenu utakmicu onda ti je lakše analizirati viđeno, pogotovo ako to činiš iz tjedna u tjedan.“ Prema Selmanu, uz konstantnu komentatorsku pripremu, analiza postane urođena i prirodna tijekom prijenosa, a kako bi ono rečeno mogao nadopuniti konkretnim statističkim podacima, Selman hvali napredak u tom tehnološkom aspektu: „Kada sam počinjao kao komentator, nije bilo nogometne statistike u trenutku susreta. Danas su nam te informacije odmah dostupne i imamo više alata tijekom prijenosa, i u analizi u realnom vremenu.“

Poput svog kolege, tako i Flak naglašava kako je analiza danas jednostavnija i pomaže komentatorima, a kao primjer navodi „platforme poput Sofascorea.“ Uz alate poput spomenutog SofaScorea, Flak se osvrće i na analizu uoči utakmice, slušajući engleske nogometaše koji dodatno analitički i taktički raščlane najbitnije informacije. Ovdje je uočljiva i poveznica s komentatorskom pripremom, jer i analiza je proces koji traje prije, tijekom i nakon nogometne utakmice.

Vela za posao analize tijekom prijenosa utakmice Premier lige ističe kako je glavna bit „sažeti ono što se upravo događa i svojim komentarom i analizom trebaš nastojati obogatiti iskustvo gledatelju.“ Stoga Vela na komentatorsku analizu prije svega gledao kao na nadopunu prijenosu, ali ne na element koji treba biti u prevelikom fokusu. Prema njemu, najbitnije je pružiti uvodnu analizu uoči početka samog susreta i na taj način gledatelja upoznati sa svim bitnim podacima i činjenicama o susretu koji slijedi: „Primjerice u uvodu susreta naravno da ti kao komentator trebaš dati neke generalne ocjene nečega što tijekom utakmice događa, bitno je spomenuti trendove momčadi i igre, zbog kojeg segmenta je neka momčad ili igrač bolji međutim ta analiza treba biti u kratkim crtama i mora biti vrlo sažeta.“

Jedinstven opis nogometne analize pruža Ivan Ivković, koji ju naziva nogometnom forenzikom. Ivković kao glavne faktore dobre komentatorske analize ističe „baze podataka, znati razlučiti između bitnog i nebitnog, znati iščitavati podatke kao i sve ostalo što je zapravo prilična umjetnost pri analizi.“ S time se slaže i Vela jer tvrdi da je izazov znati što reći kako se ne bi ušlo u „beskrajnu bujicu nepotrebnih informacija.“ Konkretno, Ivković kao najbitnije stavke analize koje je bitno kao komentator prepoznati i navesti ističe činjeničnu a ne narativnu analizu: „Prava analiza gdje se zapravo vidi u kojim segmentima je primjerice pojedina ekipa

ostvarila prednost, koja je dobivala tempo, koja je gubila, koja momčad je u određenoj fazi utakmice bila bolja i zašto je bila bolja. Bitno je analizirati takve čimbenika jer to je ono što analiza i znači – razlučiti sve te informacije na ovisne i neovisne faktore.“

Za Grgića se sportska analiza svodi na „upijanju različitih pogleda i promišljanja o nogometu“ što mu pomaže u interpretaciji zbivanja na terenu tijekom samog prijenosa. Svojevrsno upijanje nogometne igre, prvo kao gledatelj a onda kao komentator i prevođenje istog u informacije objašnjava Hodoba: „Analiza utakmice može biti samo preko gledanja iste i razumijevanja nogometne igre.“ Za Hodobu je najveća referenca 90 minuta utakmice i zbivanja na terenu te prvotno vlastito poznavanje stvara temelje za analizu. Statistički podaci i alati koje su kolege ranije spomenuli, za Hodobu su tek ekstenzija odnosno potvrda viđenog.

Iz praktičnog iskustva sugovornika, u interpretaciji i konačnom objašnjenju utjecaja i alata komentatorske analize moguće ju je definirati kao alat s dvije temeljne osobine: s jedne strane, analiza uključuje statističke podatke koje napredni analitički modeli pružaju korisnicima. To su podaci koji su najčešće iskazani brojčano. S druge strane, osim brojčanih podataka i informacija koji takvi modeli činjenično pružaju, drugi dio komentatorske analize uključuje i deskriptivan opis zbivanja na terenu i pružanja informacija koje to oslikavaju. Dojam komentatora statistički modeli dodatno nadgrade, i zahvaljujući tomu stvaraju se uvjeti za kompletan prijenos koji je potkrijepljen statistikom, informacijama i dojmom. Komentatorska priprema i analiza dvije su strane iste kovanice. Jedno nadopunjuje drugo, a oba elementa čine temelje potpunog nogometnog prijenosa. Bez pripreme prijenos je prazan, a bez analize i analitičkih podataka kontekst i interpretacija zbivanja ostaju nepotpuni. Svi sugovornici iz tog razloga ističu kako je umijeće pronaći ravnotežu, izvući bitne podatke i znati u kojem ih trenutku primijeniti.

7. Ocjena stanja komentatorske pripreme i analize

7.1. Ocjena stanja komentatorske pripreme i analize prije 10 godina

Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa bila prije 10 godina? (ocjena od 1 do 10)

Iako su mogućnosti prije deset godina bile razvijenije nego prije, stanje je ipak slabije u odnosu na danas, što nije neočekivano. Dok su mogućnosti pretrage, pronalaska i pripreme podataka bile dostupne, Selman ističe kako je za priprema tada trajala duže i iziskivala više vremena jer „iako je bilo specijaliziranih stranica zapravo smo po internetu „kopati“ o svakoj utakmici, igraču i momčadi pojedinačno.“ Upravo zbog pojave interneta Hodoba komentatorsku pripremu dijeli na vrijeme „prije i poslije interneta“, te označava kako je njegova pojava sve olakšala i podigla na veću razinu.

Sličnu vremensku paralelu provlači i Željko Vela koji navodi kako dvadeset godina unazad „nije bilo nikakvih posebnih alata i tada je svaka informacija bila važna – ako si tada znao za koje je klubove neki igrač igrao prije trenutnog kluba to je tada samo po sebi bilo senzacionalno jer većina ljudi tada nije mogla znati niti to.“ Iz tog razloga je Vela otišao korak dalje i ocijenio situaciju u tim vremenima, kada je rekao da je komentatorska priprema bila za tek slabašnu trojku. Selman je u svojem objašnjenju pripreme prije deset godina otišao dodatan korak unazad i prisjetio se problema svojih kolega iz 80-ih i 90-ih godina prošlog stoljeća, kada su pripremu bile potrebne ručno vođene arhive podataka.

Uzimajući u obzir povijesni kontekst, svi se slažu da je iz tih razloga već prije deset godina bilo dovoljno materijala za pripremu i analizu te da je posao komentatora bio uvelike olakšan. Flak navodi kako je tada „sve bilo na nižem, ali rekao bih dovoljnom nivou“, a uz detaljnije objašnjenje isto mišljenje dijeli i Grgić: „puno nam je pomagala činjenica da su za razliku od većine ostalih liga klubovi Premier lige kao i engleske tiskovine već imali uređene web stranice i portale“. Uz to Grgić napominje kako bi u usporedbi s današnjim mogućnostima ocjena bila niža, ali da je za taj period to bilo na dovoljno visokoj razini, pogotovo kada se u obzir uzmu materijali Premier lige koji su bili dostupniji nego podaci iz mnogih drugih europskih liga i natjecanja. To je dokaz i potvrda ranije spomenute teze, kako je Premier liga najbolja liga na svijetu u svim aspektima, pa tako i ovom.

Slično kao Hodoba i Selman ranije, i Ivković hvali raspršenost interneta kao i pojavu specijaliziranih stranica ali uz jednu bitnu razliku od ostalih sugovornika; dok su drugi sugovornici sasvim zadovoljni uvjetima prije deset godina te su izjednačeno ocijenili uvjete komentatorske pripreme i analize podataka, Ivković kao veliki statistički zaljubljenik i istinski analitičar navodi manjak alata analize prije deset godina a te razlike u usporedbi s današnjim standardima objašnjava ovako: „Pripremu bih već prije deset godina ocijenio s čistom desetkom, ali je zato mogućnost analize bila za jedinicu, čak bih dao i manje od jedan kada bih mogao. Iako je internet bio koristan alat, u smislu analize se stvari još nisu zahuktale jer je dostupnost analitičkih stranica bila nepostojeća, isto kao i svijest o analitici igre.“

Komentari Ivkovića nisu začuđujući – specijalizirane stranice i napredni statistički modeli su uzeli zamaha posljednjih godina, te su prominentni danas, dok je prije deset godina to tržište imalo puno manji doseg i publiku, među kojom je Ivković bio već tada: „Iako je internet bio koristan alat, u smislu analize se stvari još nisu zahuktale jer je dostupnost analitičkih stranica bila nepostojeća, isto kao i svijest o analitici igre. Takvo je bilo i znanje i svijest u medijima a i među stručnjacima – to je bilo za nulu i ukupno gledajući katastrofa.“ Zanimljivost je kako je Vela otišao u sličnom smjeru, ali sa suprotnim mišljenjem od Ivkovića: „Internet je postojao iako su se u međuvremenu razvili dodatni statistički alati koji su, danas, po mom mišljenju umjetno inkorporirani u nogomet.“

Upravo su Vela i Selman svojevrsni protivnici prevelikog oslanjanja na statističke modele komentatorske analize. Selman specifično povlači paralelu te kaže kako su napredne statistike odlične za komentatore koji ih preferiraju, ali dodaje: „Osobno me nije briga za primjerice xG statistiku (očekivani broj golova) jer cilj nogometne igre je zabiti gol, a ne imati statistiku koja ti pokazuje koliko si golova prema nekom računalnom modelu mogao zabiti – ako si izgubio a takav tip statistike govori da si mogao ili trebao postići tri ili četiri pogotka, to zapravo ne znači ništa.“

Kao što svaki komentator njeguje svoj stil komentiranja, tako su u konačnici i ocjene stanje prije deset godina znatno varirale među sugovornicima. Iako su svi složni u tome kako je internet u potpunosti promijenio stvari, svi napominju kako je ostalo puno prostora za napredak, koji se vidi tek danas. Svi su dojma kako su prije deset godina bili postavljeni temelji koji su se danas nadogradili i modernizirali.

Željko Vela	Ivan Hodoba	Ivan Ivković	Igor Flak	Goran Grgić	Alen Selman
9	8	5	6	7	5
Prosječna ocjena: 6.67					

Tablica 3: Ocjena stanja novinarske pripreme i analize prije 10 godina

7.2. Ocjena stanja komentatorske pripreme i analize danas

Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa danas? (ocjena od 1 do 10)

Dok je stanje komentatorske pripreme i analize prije deset godina ocijenjeno tek prolazno, svi se sugovornici slažu da je pomak uočljiv i da se nikada nije bilo lakše pripremati za prijenose negoli sada. Iako su prije deset godina bili dostupni mnogi alati, što je već tada označilo ulazak u modernija vremena, kao što su mnogi komentatori i istaknuli, zaključak je kako je ostao znatan prostor za napredak.

Upravo taj pomak ističe i Flak: „Danas je sve to puno kvalitetnije, Englezi prednjače u tome, a ostali su se tek malo podigli u zadnjim godinama.“ Flak napominje kako uz sve internetske alate pretrage, iz komentatorske perspektive Englezi pružaju najbolje uređene materijale koji komentatorima pomažu i pripremi.

Istovremeno, i Hodoba i Vela napominju kako je izazov današnje pripreme i analize gotovo dijametralno suprotan problemima iz prošlosti; danas postoji gotovo bezbroj lako dostupnih podataka. Prema riječima Vele: „Dok ih je prije desetak godina bilo dovoljno, rekao bih da danas postoji čak previše alata za pripremu.“ Isto mišljenje dijeli Hodoba: „Doduše, to sada ima i jednu blago negativnu komponentu, u smislu toga da je gotovo svaka od tih informacija dostupna praktično svakome tko ima internet, i može se teoretizirati da su novinari nekoć imali više ekskluzive, jer su informacije dobivali na licima mjesta, što se danas puno manje prakticira, a realno, nije niti prijeko potrebno.“ Zbog svog dugogodišnjeg staža kroz procese pripreme i analize koji su se mijenjali kroz godine, obojica upozoravaju na negativne aspekte bogatstva informacija u ovom internetskom dobu. Iz tog razloga Vela zaključuje kako je „danas je zapravo umijeće u toj šumi podataka probrati one koje ćeš moći servirati publici a da su ti podaci interesantni.“

Što se mnogih pozitivnih aspekata tiče, Ivković ističe pojavu specijaliziranih kanala, što je po njemu bio veliki nedostatak prije deset godina. Ponajviše hvali razvijene analitičke modele koji su donedavno za sportske komentatore bili „znanstvena fantastika“. Iako su se mogućnosti za kvalitetnu pripremu i analize povećale, Ivković napominje kako bi svaki komentator trebao uložiti u sebe: „Za pojedine usluge i aplikacije je potrebno platiti pa bi se tu trebalo malo i uložiti u vlastito znanje i moć analitike.“ Potvrda je to i ranije utvrđene činjenice kako je posao komentatora proces cjeloživotnog učenja u kojemu je nužno konstantno biti 'unutra'. Konačno, Ivković ponovno ponajviše ističe napredak upravo u analitičkom dijelu komentatorske pripreme i analize čemu najveće zasluge pripisuje ozbiljnim statističkim agencijama.

S druge pak strane Selman, iako hvali napredak kojeg se Ivković dotaknuo napominje kako takvi analitički modeli nisu za svakoga: „Neki preferiraju naprednu statistiku, drugi poput mene baš i ne toliko.“ Svaki se komentator drži uspostavljenih načela ovog posla, ali istovremeno svatko u tome razvije svoj stil, kako komentiranja tako i pripreme i analize. Selman najviše kredita, osim specijaliziranim stranicama daje razvoju i popularnosti društvenih mreža napominjući kako je danas „puno lakše pronaći podatke i bitne statističke informacije.“

Konkretan primjer pronalazi Flak koji navodi društvenu mrežu koja mu uvelike olakšava posao: „Twitter je alat preko platforme Opta nudi dosta pomoći. Primjer, nekad treneri skrivaju informacije, ako je neki igrač ozlijeđen. I kada se pojavi sastav, a to je otprilike sat prije utakmice zna se dogoditi da nema igrača koji je bio predvođen da će igrati. Vrlo brzo se na Twitteru može naći razlog zašto ga nema.“ Hodoba pripremu i analizu preko društvenih mreža i specijaliziranih stranica sumira kao proces koji s vremenom postane prirodan: „Trebalo samo znati kojim putem krenuti, a jednom kada si to pohvatao, onda je priprema samo prirodno slaganje zanimljivih i gledatelju potencijalno vrlo interesantnih činjenica.“

Isto mišljenje dijeli i Grgić koji vidi umjeren napredak: „Uz dovoljno truda danas su nam dostupne gotovo sve potrebne informacije za uspješan prijenos.“ Grgić također navodi kako su povećane mogućnosti danas očekivane, te kako je prije desetak godina bio popločen put koji je danas doveden gotovo do savršenstva.

Unatoč tomu, tek su dva sugovornika današnje stanje ocijenili savršenim, za ocjenu deset. Mnogi su ostavili prostora za napredak, a među njima Selman navodi nedostatke koje bi tek budućnost mogla popraviti: „Kada bih primjerice mogao upisati koja utakmica slijedi i da mi umjetna inteligencija istovremeno napravi cijelu pripremu s podacima, tekstom i svim

informacijama a na meni je samo da jednim klikom isprintam dobiveno – to bi bilo za ocjenu deset. Ali toga nema – mi primjerice od Premier lige dobijemo dokument od 60 stranica i u tome je potrebno pronaći ono što je korisno, ali je preopširno kako bi tijekom prijenosa to sve bilo korisno.“

Željko Vela	Ivan Hodoba	Ivan Ivković	Igor Flak	Goran Grgić	Alen Selman
10	10	7	9	9	8
Prosječna ocjena: 8.83					

Tablica 4: Ocjena stanja novinarske pripreme i analize danas

7.3. Ocjena stanja komentatorske pripreme i analize za 10 godina

Kakva bi prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa mogla biti za 10 godina? (ocjena od 1 do 10)

Dok su sugovornici na prethodna na dva istraživačka pitanja mogli koristiti kontekst vlastitog iskustva sadašnjeg ali i prethodnog vremenskog perioda u svojim objašnjenjima, predvidjeti stanje budućnosti kombinacija je dosadašnjeg komentatorskog iskustva ali i nagađanja. Ipak, svi očekuju dodatan napredak u alatima i mogućnostima koji će komentatorima biti na raspolaganju.

Željko Vela je vrlo optimističan kada je u pitanju optimizacija posla i budućnost komentatorskog posla u smislu pripreme i analize, koju bi „kada bih mogao“ ocijenio jedanaesticom. Vela očekuje dodatan napredak umjetne inteligencije, koju vidi kao idući veliki korak u dodatnoj modernizaciji mogućnosti: „Mislim da će u nekoj budućnosti to otići prema tome da će se nuditi raznorazni matematičko-računalni modeli, poput možda umjetne inteligencije koja će formu i strukturu utakmice i podataka obraditi do najsitnijih detalja.“

Isto mišljenje ima i Selman, koji savršeno rješenje također vidi u umjetnoj inteligenciji: „To je na tragu onoga što sam spomenuo u prošlom pitanju. Ako se napravi umjetna inteligencija i to dovede na razinu koju sam ranije opisao to bi bilo za ocjenu deset. Računala su danas još uvijek limitirana i pametna su onoliko koliko oni koji se njima koriste i koji ih programiraju. Takvi alati danas u velikoj mjeri i dalje ovise o ljudskom dodiru, a ako će za desetak godina postati automatizirani i razvijeniji u smislu da oni na temelju svojih ključnih

riječi mogu napraviti cijelu pripremu u smislu uvoda, sastava, ključnih informacija onda će to biti za čistu desetku.“

Osim umjetne inteligencije, sugovornici su optimistični i oko same prezentacije i organizacije statističkih i informativnih podataka budućnost, a uz to Flak smatra kako će i sami sportaši biti još veći akteri u budućnosti: „Tehnologija ide jako naprijed, sigurno da će se u grafičkom smislu sve unaprijediti. Igrači sami na društvenim mrežama puno objavljuju, mislim da će biti više dostupnih informacija o svemu.“ Društvene mreže su neizostavan faktor današnjice, a prema Flaku to je čimbenik koji će za deset godina biti još i izraženiji. Identične razloge ističe i Grgić koji smatra kako će za deset godina sve biti „na još višoj razini i statistički, grafički i vizualno.“ Isto tako, Grgić vjeruje kako će klubovi ali i sami igrači u budućnosti imati još veći globalni doticaj s navijačima i javnošću, te da će zato podatke biti vrlo jednostavno pronaći, jer će doći od direktnog izvora, samog kluba ili igrača, koji će biti prvi poznavaoči korisnih informacija koje se mogu upotrijebiti tijekom prijenosa.

Hodoba ipak smatra kako su mogućnosti već danas na visokoj razini i da je prošla faza neviđenih pomaknuća: „To je stvarno teško reći, djeluje mi kao da smo u ovome trenutku i više nego dovoljno naoružani potrebnim alatima i dostupnim informacijama. Mislim da će nešto novo sigurno doći, ali da neće biti neko revolucionarno otkriće, već samo prirodan pomak prema naprijed. Ipak, može biti samo bolje ili u najgorem slučaju isto.“ Sličan pogled na budućnost ima i Ivković, koji očekuje pomak ali i tvrdi da će zbog povećanih standarda posao komentatora biti u usporedivoj poziciji kao i danas: „Kratko i jasno - u budućnosti bi sve trebalo biti samo i bolje, s time da će i očekivanja biti veća pa će to na ovoj relativnoj skali biti slično kao i sada.“

Željko Vela	Ivan Hodoba	Ivan Ivković	Igor Flak	Goran Grgić	Alen Selman
10	10	10	10	10	10
Prosječna ocjena: 10					

Tablica 5: Ocjena stanja novinarske pripreme i analize za 10 godina

7.4 Rasprava

Pri analizi stanja prije deset godina, mnogi su sugovornici otišli i dalje u prošlost kako bi povukli paralele i ukazali na stabilan napredak. Dok su neki sugovornici, posebice Vela i Hodoba komentatorski posao podijelili na vremena prije i poslije pojave interneta, svi se slažu kako je prije deset godina stanje bilo prolazno. Unatoč generalno sličnim mišljenjima, ocjene su varirale pa su tako tek dva od šest sugovornika dodijelili istu ocjenu.

Razlozi tomu, osim već spomenutih mogu se pronaći u tome što svaki komentator u konačnici ima svoj vlastiti stil i pristup pripremi i analizi kao i samom komentiranju nogometne utakmice te stoga i njihove potrebe variraju. Činjenica među svim sugovornicima jest kako je potrebno pripremiti osnovne informacije, ali isto tako odluka o tome koje su informacije potrebne, zanimljive i neophodne za prijenos ovise o samom komentatoru te je stoga nemoguće zanemariti subjektivne faktore kada se priča o pripremi i analizi komentatora.

Stoga je svatko imao sličan, ali i različit pogled na stanje prije deset godina, te iz tog razloga odskakanja u ocjenama nisu iznenađujuća, već očekivana. Vela je najzadovoljniji stanjem prošlosti te je shodno tomu tadašnje prilike i mogućnosti ocijenio devetkom, a u već spomenutom objašnjenju je povukao paralelu s prošlošću kada nije bili niti tih ranih internetskih mogućnost. Iz njegove perspektive, već tada je bilo „sasvim dovoljno materijala za pripremu.“ Podjednake simpatije ima i Hodoba koji je s ocjenom osam istaknuo kako tadašnja situacija nije „bitno slabija od današnje.“

Puno kritičniji prema prethodnih deset godina bili su Ivković i Selman koji su dali 'slabašne' petice, zbog dostupnih ali ipak nerazvijenih mogućnosti. Ivković je bio posebno kritičan prema manjku analitičkih modela, koji nisu zadovoljili njegove komentatorske potrebe i stil, a Selmanov najveći prigovor je što je priprema i analiza u tim danima trajala predugo: „Mogli smo se pripremiti čisto u redu ali je bilo potrebno više klikati po internetu, više tražiti i trebalo je više vremena.“

Grgić i Flak su pak prije svega pohvalili Engleze koji su već tada bili ispred drugih sportova i liga s pripremom materijala koje su im kao kolegama na specijaliziranom sportskom kanalu mogli prosljediti ali su i naglasili kako je to istovremeno pohvala za Engleze i Premier ligu ali i znak da su drugi za njima ipak zaostajali te je stoga priprema bila dobra, ali u usporedbi s današnjim mogućnostima prosječna. S Flakovom šesticom i Grgićevom ocjenom sedam, zajedno s ocjenama drugih sugovornika, prosječna ocjena od 6.67 kao što navodi i ranije

priložena tablica sugerira kako je stanje prije deset godina bilo prolazno, ali s puno prostora za napredak.

Prosječna ocjena je očekivana jer kao što su i u nastavku potvrdili sugovornici, današnja situacija pokazuje jasan napredak.

Upravo je današnju situaciju najlakše opisati kao izvrsnom, što su konačni rezultati i pokazali. Svi su sugovornici današnje stanje ocijenili znatno boljim negoli prošlim, a nimalo iznenađujuće, savršene desetke su dodijelili Vela i Hodoba, koji smatraju kako smo već danas na određenom vrhuncu pripreme i analize te da je prostor za napredak malen i uglavnom neznatan. Vela ističe: „Prema tome je dostupnost podataka danas za ocjenu deset, ali je to desetka s crticom (napomenom) – to ne znači da ih treba iskoristiti sve.“

Tek jednu ocjenu ispod možemo smjestiti Flaka i Grgića, koju su s ocjenama devet također potvrdili odličnu današnju situaciju. S obzirom na to da je većina sugovornika već dugi niz godina u novinarstvu, poput Igora Flaka koji ima bogato iskustvo: „Trideset godina radim u sportskom novinarstvu. Dvadeset i pet u pisanom i deset u komentiranju.“ Baš zato što se Flak našao na različitim stranama sportskog novinarstva kroz svoju karijeru, uspijeva prepoznati i pozitivno ocijeniti današnje standarde, slično kao i Grgić koji je prepoznao kako su Englezi sa svojim materijalima još i prije petnaestak godina počeli postavljati sportsko-informativne standarde koji su danas na internetu rasprostranjeni i lako dostupni.

Zanimljivost u ocjenama stanja jest kako se sugovornike može svrstati u tri kategorije; isto kao i u ocjenama prije deset godina, tako i za tablicu sadašnjeg stanja Vela i Hodoba spadaju među „sasvim zadovoljne“, Flak i Grgić među „uglavnom zadovoljne“ te na kraju Ivković i Selman među „umjereno zadovoljne“ jer su vokalni i oko još uvijek jasnih mana, kao i prije deset godina, tako i sada. Dok je u prošlosti Ivković bio posebno kritičan prema analitičkim alatima, koje je ocijenio jedinicom, danas posebno hvali napredak stranica i aplikacija za ljubitelje nogometne statistike, poput njega samog: „Ali čak i uz mainstream alate koji su dostupni i malo znanja pretraživanja po internetu već ima puno mogućnost za analizu – dovoljno da današnje stanje ocijenim s ocjenom sedam.“ Selmanu je najveći bonus rast u broju informacija koje je danas lakše pronaći, što mu je skratilo i olakšalo vrijeme pripreme i analize.

Sa Selmanovom ocjenom osam, ukupna ocjena stanja komentatorske pripreme i analize danas na skali od 1 do 10 iznosi vrlo visokih 8.83. S ukupnim porastom za dvije ocjene (2.16) u odnosu na prethodno stanje uočljiv je pomak u svim aspektima novinarske pripreme i analize, što su sugovornici potvrdili.

Prije svega porast društvenih mreža, specijaliziranih stranica i još uvijek rastući doseg Premier lige, kao i popularnost natjecanja i samog sporta olakšala je posao sportskim komentatorima, uz napomenu kako je potrebno razviti vještine snalaženja među tolikim informacijama. Upravo zato Selman ima i savjet za mlađe kolege komentatore koji su tek zakoračili u ovaj posao: „Čak bi preporučio kolegama da i danas mnogo informacija zapišu ručno a da ne printaju jer će tako bolje naučiti i zapamtiti elemente svoje pripreme.“

Kada je u pitanju stanje budućnosti, postignut je konsenzus među svim sugovornicima. Svi procjenjuju da bi, uz već dostupne alate i mogućnosti pripreme i analize današnjice, za deset godina moglo biti samo bolje, pa čak i savršeno. Stoga su svi dodijelili savršenu ocjenu deset, ali uz određene napomene.

U svojim objašnjenjima mnogi su istaknuli umjetnu inteligenciju te dodatan razvoj statističkih i analitičkih modela. Ni za koga to ne bi bile drastične promjene, već samo logičan i očekivan korak u skladu s pomacima koji se očekuju. Ocjene sugovornika i savršena desetka na tablici prati stabilan rast za otprilike dva boda na skali od 1 do 10 svakih deset godina.

Od limitiranih mogućnosti prije dvadesetak i više godina kojih su se mnogi sugovornici prisjetili (poput Vele koji je u ranijem djelu rada napomenuo kako su tadašnji uvjeti bili tek za ocjenu 3) situacija se promijenila drastično, ali ostaje zanimljivo kako su načela komentatorskog posla i pripreme uglavnom ostala ista, kao što je Abbott još tijekom 1940-ih godina prošlog stoljeća navodio.

Najveća razlika danas, je što se do informacija dolazi putem interneta, a ne uživo na licu mjesta, iako su ostali principi ostali uglavnom isti. Možda i najbolji poveznicu između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti pronalazi Ivan Hodoba. Uz napredak u smislu umjetne inteligencije i automatizacije, Hodoba nastoji spojiti najbolje od oba svijeta, naglašavajući kako bi rješenje bilo ukomponirati tradicionalne metode pripreme i analize zajedno s modernim alatima: „Istovremeno, imati mogućnosti biti na licu mjesta uz svu postojeću tehnologiju i brzinu slanja informacija - to bi bio neki ideal.“

Iako je jasno kako svi smatraju da će standardi za deset godina biti na razini koju je gotovo nemoguće nadmašiti kada se ona postigne, Vela pruža možda i najbolji zaključak kada je u pitanju posao sportskog komentatora, ali i budućnost zanimanja: „Smatram da će biti pogrešan korak ako se sportsko novinarstvo krene oslanjati na to. I dalje mislim da, pogotovo danas kada svi koristimo i čak gledamo utakmice preko naših pametnih telefona da već možemo automatski naći bilo koji podatak sa samo tri klika mišem na računalu ili za

dvadesetak sekundi pretrage na mobitelu i da će se trebati svesti i sumirati podatke da imaju smisla i da se ne maltretrira publiku s previše informacija.“

U konačnici, iz pregleda stanja komentatorskog posla, pripreme i analize kroz godine i desetljeća jasno je kako se mogućnosti neprestano povećavaju. S novim rješenjima dolaze i novi problemi, koji od komentatora zahtijevaju neprestanu prilagodbu – spomenuti su primjerice novi oblici nogometne statistike poput očekivanih golova, a s pojavom takvih i sličnih informacija, i alata koji ih stvaraju, interpretiraju i dijele, izazov je u pripremi i analizi izdvojiti ono važno od onog nepotrebnog, te je isto tako, kao što su mnogi sugovornici i naglasili, i dalje jedan od glavnih faktora pronaći informaciju koju nitko drugi nema.

Ipak, svi se slažu u jednom – uz dovoljno iskustva, ljubavi prema sportu i poslu, neprestanom informiranju te korištenju modernih internetskih alata, posao sportskog komentatora, priprema i analiza s vremenom postanu prirodan proces koji se ne uči, nego postepeno nadograđuje, u skladu s vremenima i očekivanjima publike.

8. Zaključak

Provedenim istraživanjem u diplomskom radu jasno su odgovorena postavljena istraživačka pitanja. Utvrđen je prvi doticaj sugovornika s Premier ligom, utjecaj Premier lige na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj, faktori popularnosti te financijske i sportske moći Premier lige, specifičnosti zanimanja sportskog komentatora, glavni čimbenici komentatorske pripreme i analize te je istraženo i ocijenjeno stanje pripreme i analize komentatora u periodu od prije deset godina, danas i za deset godina.

Istraženi su počeci praćenja Premier lige i engleskog nogometa kod sugovornika, gdje je utvrđeno da su svi sudionici istraživanja, u manjoj ili većoj mjeri, bili u doticaju s Premier ligom prije nego što su bili sportski komentatori. Mnogi sugovornici neke od svojih prvih i najdražih nogometnih uspomena vežu uz engleske momčadi i igrače, što pokazuje dugogodišnji doticaj sa spomenutom ligom.

Prikazan je utjecaj i doseg Premier lige te njen utjecaj na sportsko novinarstvo u hrvatskoj. Najjača, najbogatija nogometna liga s najvećom kvalitetom nogometa pomaže i hrvatskom novinarstvu – redovito se pokrivaju sportske teme s otoka što potvrđuje njen značaj i popularnost. Utjecaj na sportsko novinarstvo u hrvatskoj je stoga pozitivan – nogometna liga značajnog utjecaja, visoke kvalitete nogometa i velike financijske moći podiže i standarde sportskog izvještavanja. Rezultati, novosti o transferima, igračima i momčadi stvaraju veliki interes kod publike, a rezultati su zadovoljavajući i za sportske novinare i za publiku.

Gledajući povijest, utjecaj, značaj i financijsku moć Premier lige jasno je zašto se radi o najpopularnijoj svjetskoj nogometnoj ligi. Englezi su prepoznali potrebu za globalnim marketinškim dosegom, a uvijek rastući iznosi prihoda od prodaje televizijskih prava u cijelom svijetu to i potvrđuju. Iz sportskog aspekta, zbog uspostavljene velike financijske moći i raspodjele prihoda među svim klubovima stvoreni su uvjeti s kojima se druge Europske lige ne mogu natjecati. Iz tog razloga i veliki postotak najboljih igrača dolazi u Premier ligu, čime i prosječni klubovi Premier lige postaju jači i konkurentniji te istovremeno popularniji. Kada se zbroje ti faktori, uočljiva je visoka razina kvalitete nogometa koji se igra. Svi su sugovornici istaknuli upravo povezanost tih elemenata kao glavni razlog zbog kojeg Premier liga funkcionira kao cjelokupan proizvod te zašto se pozicionirala kao najjača svjetska nogometna liga.

Prema istraživanju, za zanimanje sportskog komentatora potrebno novinarsko znanje specifično i jedinstveno za televizijski oblik komentiranja. Svi su sugovornici isticali kako je potrebno imati 'osjećaj' za prijenos, znajući da je to zapravo razgovor s publikom. Potrebno je znati u kojim trenucima reagirati na zbivanja na terenu, što reći, kako to reći i kako prijenos obogatiti. Isto tako, posao sportskog komentatora je takav da komentator nikada nije protagonist prijenosa, nego svojevrsna produžena ruka samog sporta i svega što se na terenu događa. Radi se o vještinama koje zahtijevaju novinarsku poduku i znanje kako bi se moglo pravilno ovladati komentiranjem sportskog prijenosa. S druge strane, dodatan faktor koji upotpunjuje specifičnosti ovog zanimanja jest odlično poznavanje sporta kojeg se prenosi. Isto tako, zanimanje donosi i svoje mane – komentator je stavljen pod povećalo javnosti i publike. Utvrđeno je kako je potrebno vladati širokim spektrom tehnika i znanja s obzirom na to da je potrebno zadovoljiti istovremeno televizijske, sportske, informativne ali i zabavne elemente kako bi nogometni prijenos bio kompletan.

Istraživanje je pokazalo kakvo je stanje i kakve su mogućnosti komentatorske pripreme i analize. Komentatorska priprema u svojim korijenima usporediva je s povijesnim vremenima, s razlikom da je nekadašnji pronalazak informacija uživo na terenima, u klubovima i stožerima danas zamijenjen internetskim pretraživanjem. No, informacije koje su nužne i najbitnije, poput imena igrača, rezultata, konteksta utakmica, forme i sličnog su ostale uglavnom iste. Priprema je trajan proces, svojevrsno cjeloživotno učenje. Uz pripremu, analiza donosi statističku i informativnu vrijednost. Dobra komentatorska analiza obogaćuje prijenos činjenicama koje danas uz analitičke modele veliku količinu podataka pretvaraju u koristan sadržaj. Uz to, komentatorska analiza uključuje i ocjenu i komentar zbivanja na terenu, što prijenosu donosi dodatan dinamički element. Najveći zadatak komentatora pri pripremi i analizi jest tijekom prijenosa navedene elemente prenijeti u idealnoj mjeri, te pronaći ravnotežu kako ne bi došlo do previše ili pak nedovoljno informacija.

U konačnici, u istraživanju je ocijenjen i prepoznat napredak u posljednjih deset godina te su pruženi i primjeri kako bi mogla izgledati budućnost pripreme i analize. Dok je stanje prije deset godina bilo dobro, načela komentatorske pripreme su u velikoj mjeri ostala ista kao u prvim priručnicima koji su u radu spomenuti ali uz dodatnu dozu modernizacije. Današnja je situacija još bolja, zbog povećanog broja specijaliziranih stranica, aplikacija i mogućnosti pretrage, kao i materijala koje sama Premier liga dostavlja komentatorima te su uglavnom dostupne sve potrebne informacije kako bi kvaliteta prijenosa bila na visokoj razini. U budućnosti se očekuje dostizanje savršenih standarda, što optimizam svih sugovornika

potvrđuje. Očekivanje je kako će mogućnosti biti još standardiziranije, a s eventualnim dodatnim razvojem metoda umjetne inteligencije elementi komentatorske pripreme i analize mogli bi biti dodatno olakšani.

Jasno je kako popularnost i bogatstvo Premier lige u budućnosti mogu samo rasti, a time će rasti i očekivanja kada je u pitanju kvaliteta televizijskih prijenosa. Stoga će se sportski komentatori nastaviti prilagođavati novim vremenima i zahtjevima, uz dodatan rast postojećih standarda. U konačnici, radi se o procesu koji nikada ne prestaje već se neprestano nadograđuje.

9. Literatura

Knjige

1. Abbot, Waldo (1941) *Handbook of Broadcasting*. New York: McGraw Hill.
2. Beard, Adrian (1998) *The Language of Sports*. Velika Britanija: Psychology Press.
3. Cleland, Jamie (2017) *The English Premier League: A Socio-Cultural Analysis*. Velika Britanija: Routledge.
4. Milas, Goran (2005) *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Zagreb: Naklada Splug.
5. Malović, Stjepan (2005) *Osnove novinarstva*. Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga.
6. Szymanski, Stefan (2010) *Football Economics and Policy*. New York: Palgrave Macmillan.
7. Vasilj, Miroslav (2014) *Sportsko novinarstvo*. Zagreb; Sarajevo; Mostar: Synopsis.
8. Younes, El Kharashi (2022) *Sports Journalism Guidebook*. Katar: Al Jazeera Media Institute.

Znanstveni članci

9. Bryant, Jennings, Comisky Paul, i Zillmann, Dolf (1977). Drama in sports commentary. *Journal of Communication*, 27(3): 140– 149.
10. Crystal David i Davy Derek, (1969) Investigating English Style. *Language* 47(4): 990-1000.
11. Carović, Ines i Sokolić, Nikolina (2011) Prijenos sportskog događaja - elementi različitih govorničkih strategija. *Diskurs i dijalog: teorije, metode, primjene* 159 – 174.
12. Ferguson, Charles A. (1983) Sports Annoucer Talk: Syntactic Aspects of Register Variation. *Language in Society* 12(2): 153-172.
13. Han, K. S. i Ahn, Y. K. (2010) An exploration on the identity of Korean sports broadcast commentator. *Journal of Korean Philosophic Society for Sport and Dance* 18(3): 184–201.
14. Lee, Greg i Bulitko, Vadim (2010) Automated storytelling in sports: A rich domain to be explored. *Lecture notes in computer science: Interactive storytelling* 643: 252– 255.
15. Morris, Barbra S., Nydahl, Joel (1983) Toward analyses of live television broadcasts. *Central Speech Journal* 34(3): 195-202.

16. McCarthy, Jeff, Rowley, Jenny i Keegan, Brendan J. (2022) Social media marketing strategy in English football clubs. *Soccer & Society* 23(4-5): 513-528.
17. Obradović Maja, Alčaković Slavko, Vyugina Daria i Tasevski Sandra (2019) Use of Social Media in Communication Strategies of Premier League Football Clubs. *Sinteza 2019: International Scientific Conference on Information Technology and Data Related Research* 244-249.
18. Reaser, Jeffrey (2003) A Quantitative Approach to (Sub)Registers: The Case of 'Sports Announcer Talk'. *Acoustics, Speech, and Signal Processing Newsletter* 5(3):303-321.
19. Teodor, Dima (2015) The Economics of "Big Five" European Football Leagues. *CES Working Papers* 7(2A): 434-442.
20. Vierkant, Stephan. (2008) Metaphor and live radio football comentary: Lavric, Eva, Gerhard Pisek, Andrew Skinner and Wolfgang Stadler (eds.) *The Linguistics of Football* 123.

Mrežne stranice

21. Dnevnik.hr (2019) <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/sportski-komentator-zeljko-vela-uoci-kvalifikacijske-utakmice-vatrenih-s-madjarskom---554163.html> (pristupljeno 30.7.2023.)
22. Editorial.uefa.com (2022) https://editorial.uefa.com/resources/0272-145b03c04a9e-26dc16d0c545-1000/master_bm_high_res_20220203104923.pdf (pristupljeno 26. srpnja 2023.)
23. Facebook.com (2021) <https://www.facebook.com/watch/?v=134476511905930> (pristupljeno 30.7.2023.)
24. Hrsport.hr (2021) <https://hrsport.hr/podcast-novi-gost-u-nasem-podcastu-bio-je-komentator-sport-kluba-ivan-hodoba/> (pristupljeno 30.7.2023.)
25. Jutarnji.hr (2006) Engleska nogometna liga na Novoj TV <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/engleska-nogometna-liga-na-novoj-tv-4018896> (pristupljeno 18. srpnja 2023.)
26. Jutarnji.hr (2008) RTL platio pola milijuna za prijenos Premier lige <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/rtl-platio-pola-milijuna-eura-za-prijenos-premier-lige-3901689> (pristupljeno 18. srpnja 2023.)
27. N1info.com (2022) <https://n1info.hr/video/newsnight/ivan-ivkovic-niti-jedna-malena-nacija-nece-nikada-ponoviti-hrvatske-uspjehe/> (pristupljeno 30.7.2023.)

28. N1info.hr (2021) <https://n1info.hr/video/n1-studio-uzivo/flak-dodes-na-velikonatjecanje-a-nemas-standardiziranu-momcad/> (pristupljeno 30.7.2023.)
29. Poslovni.hr (2021) Arenasport prava za Premier ligu platila čak 600 milijuna eura <https://www.poslovni.hr/vijesti/arena-sport-prava-za-premier-ligu-platila-cak-600-milijuna-eura-4297615> (pristupljeno 18. srpnja 2023.)
30. Sofascore.com (2023) <https://corporate.sofascore.com/about> (pristupljeno 28.7.2023.)
Sportklub.n1info.hr (2019) <https://sportklub.n1info.hr/video/nogomet-video/premier-league-nogomet-video/a105226-PL-STUDIO-Jeste-li-spremni-za-Boxing-Day/> (pristupljeno 30.7.2023.)

10. Prilozi

Prilog 1: Pitanja za polustrukturirani intervju

1. Kako ste počeli pratiti englesku Premier ligu i koliko dugo ju pratite?
2. Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici zbog kojih je engleska Premier liga najpopularnija svjetska nogometna liga?
3. Kako prema Vašem mišljenju engleska Premier liga, kao cjelokupan sportski i medijski proizvod utječe na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj?
4. Koje su specifičnosti posla sportskog komentora, po čemu se razlikuje od drugih grana sportskog novinarstva i novinarstva općenito?
5. Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici u novinarskoj pripremi za komentiranje utakmica Premier lige?
 - izdvojiti glavne čimbenike komentatorske pripreme
6. Koji su prema Vašem mišljenju glavni čimbenici analize utakmica Premier lige i kako priprema utječe na mogućnost analize?
 - izdvojiti glavne čimbenike komentatorske analize

Ocjena stanja novinarske pripreme i analize nogometnih prijenosa:

1. Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa bila prije 10 godina?
 - potaknuti sugovornika na ukupnu ocjenu (ocjena od 1 do 10)
 - potaknuti sugovornika na obrazloženje ocjene
2. Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa danas?
 - potaknuti sugovornika na ukupnu ocjenu (ocjena od 1 do 10)
 - potaknuti sugovornika na obrazloženje ocjene
3. Kakva bi prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa mogla biti za 10 godina?
 - potaknuti sugovornika na ukupnu ocjenu (ocjena od 1 do 10)

- potaknuti sugovornika na obrazloženje ocjene

Prilog 2: Intervju s Ivanom Ivkovićem

NU bar Zagreb, 3. srpanj 2023.

K. Pokas: Kako ste počeli pratiti englesku Premier ligu i koliko dugo ju pratite?

I. Ivković: Počeo sam ju pratiti čim sam počeo pratiti nogomet, tamo negdje početkom devedesetih jer mi se interes za nogometom preklapao s interesom za Premier ligu iako je tada naravno talijanska Serie A bila najpopularnija liga. Nakon toga sam kroz emisiju 5ica kao i manje više svi počeo pratiti više, uz veću dostupnost informacija o engleskoj ligi u medijima. Kasnije se Premier liga počela prenositi i na domaćoj televiziji, pa sam ju počeo pratiti još više – što je liga postajala medijski dostupnija to sam ju više mogao pratiti, naravno i pomogao je internet kada je sve dodatno eksplodiralo.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici zbog kojih je engleska Premier liga najpopularnija svjetska nogometna liga?

I. Ivković: Mislim da postoje dva čimbenika koji su aduti koje nijedna druga nogometna liga nema. Prvi čimbenik -britanski imperijalizam, odnosno prisutnost engleskog jezika i britanskog utjecaja općenito gdje je činjenica da je zapravo sve na engleskom jeziku od vrlo podcijenjene važnosti. Drugi čimbenik je što su upravo oni prvi shvatili dva faktora; da moraju plasirati cijelu ligu kao proizvod a ne isključivo klubova (poput drugih europskih liga) što se najbolje vidi u tome da kada su počeli ozbiljno prodavati televizijska prava, distribucija je gotovo u potpunosti egalitarna prema svih 20 klubova u ligi zbog čega i klubovi koji su ispod desetog mjesta imaju snažan financijski proračun. Isto tako, oni su u svojim vlasničkim krugovima vrlo brzo shvatili da zapravo prodaju brand Premier lige, a ne klubove kao takve pojedinačno – za razliku od primjerice španjolskih klubova Barcelone i Real Madrida (koji su bili promovirani kao brendovi više od španjolske lige kao takve), a istu su pogrešku učinili i Talijani.

K. Pokas: Kako prema Vašem mišljenju engleska Premier liga, kao cjelokupan sportski i medijski proizvod utječe na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj?

I. Ivković: Kao prvo, rekao bih da je utjecaj Premier lige pozitivan jer se radi o odličnom nogometu koji je isto tako odlično medijski praćen, postoji jako puno izvora a i radi se odličan posao od strane same Premier lige i njenih klubova pa je našim medijima prilično

jednostavno doći do informacija – cijeli brand Premier lige je vrlo susretljiv. Zapravo nemam ništa loše za reći o utjecaju Premier lige – mislim da je ona voljena i popularnija, po mojoj procjeni više od ostale četiri najbolje lige zajedno. Imamo tri velika nogometna proizvoda – Liga prvaka, Premier liga i Hrvatska Nogometna Liga koji su u hrvatskoj podjednako važna.

K. Pokas: Koje su specifičnosti posla sportskog komentatora, po čemu se razlikuje od drugih grana sportskog novinarstva i novinarstva općenito?

I. Ivković: Posao sportskog komentatora se jako razlikuje – s obzirom na to da sam radio u gotovo svim granama sportskog novinarstva isto kao i u nekim granama novinarstva općenito, mislim da sam doista pozvan to reći. Posao sportskog komentatora i primjerice posao novinara u tiskanim medijima koji su danas zapravo uglavnom internetski portal mediji nemaju veze jedan s drugim. Za sportskog komentatora je najvažnije osjećati ritam utakmice, imati dobar glas, kada je potrebno dodavati tempo utakmici te isto tako oduzimati tempo samom sebi kada je to nužno. Isto tako potrebno je poznavati specifičnosti sporta što se tiče samog komentiranja jer nije nikako isto komentirati nogomet ili mješovite borilačke sportove ili pak golf. To je samo po sebi skoro pa drugačiji posao. Sportskim novinarima na portalima su pak sasvim druge stvari bitne. Ako si ti isključivo sportski komentator onda ti nije niti bitno znati napraviti intervju – usporedbe radi nekoć se primjerice na HRT-u zahtijevala ta generalna obučenost za televizijskog sportskog djelatnika. Danas je to drugačije jer ne radiš i dnevnik i intervju već si specijaliziran za posao sportskog komentatora. Dobro je što možeš znati više sportova ali si usko specijaliziran a to je danas tako zbog velikog broja sportskih prijenosa i sportskih televizijskih kanala. Stoga je ova grana zapravo neusporediva s drugim oblicima novinarstva jer je set vještina koji se zahtijeva potpuno drugačiji i nema nikakve veze s primjerice pisanim medijima – jedina poveznica je generalno poznavanje nekog sporta i zakonitosti tog sporta, ali to je tek početni temelj da bi bio dobar u tome što radiš.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici u novinarskoj pripremi za komentiranje utakmica Premier lige?

I. Ivković: Najvažniji čimbenik je onaj koji je najvažniji za komentiranje bilo čega – da si u proizvodu i da si u njemu već jako dugo vremena. Osobno ne vjerujem u pripremu dan prije utakmice jer ako ti nisi u nekom proizvodu konstantno onda se taj dan možeš pripremati „od jutra do sutra“ i okolo nazivati ljude za dodatne informacije ali od toga u konačnici neće biti ništa. Današnji standardi ovog posla su takvi da ti moraš od barem top deset ekipa lige, a

bilo bi poželjno od svih prepoznati igrače po svim faktorima – po mimici, po kretanju, po frizuri i po svemu ostalome. Priprema je ista kao i za sve – moraš biti u proizvodu, jednostavno moraš se pripremiti i prije samog početka sezone. Poželjno je da već dugi niz godina pratiš Premier ligu, da poznaješ sve bitne aktere i onda se samo iz tjedna u tjedan nadograđuje znanje. Po meni je vrlo preporučljivo da se i na druge načine uključen u cijelu priču – bilo to kroz primjerice popularne Fantasy lige, pa čak i kroz klađenje – na bilo koji način, kako bi bio involviraniji u cijelu priču, to su sve dobre metode.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju glavni čimbenici analize utakmica Premier lige i kako priprema utječe na mogućnost analize?

I. Ivković: Čimbenici koju utječu na analizu zapravo nisu ništa drugačiji, isti su za gotovo svaku nogometnu utakmicu. Po meni priprema za samu analizu nije toliko važna jer analiza dolazi – poslije. Analiza je svojevrsna nogometna forenzika i može se raditi neovisno o pripremi ako imaš iskustva u procesu analize, s time da je to manje više jedan tip iskustva i znanja koji nije raširen među sportskim komentatorima i novinarima. Glavni faktori su uglavnom baze podataka, znati razlučiti između bitnog i nebitnog, znati iščitavati podatke kao i sve ostalo što je zapravo prilična umjetnost pri analizi. Tip analize nogometnih utakmica koje se generalno može vidjeti u popularnim medijima gdje se pokaže par video isječaka pa se onda slika zaustavi je zapravo u potpunosti bezvrijedno, kao i neki tip narativne analize – tome ne dajem nikakvu vrijednost. To je zgodno za širu javnost ali prava analiza gdje se zapravo vidi u kojim segmentima je primjerice pojedina ekipa ostvarila prednost, koja je dobivala tempo, koja je gubila, koja momčad je u određenoj fazi utakmice bila bolja i zašto je bila bolja. Bitno je analizirati takve čimbenika jer to je ono što analiza i znači – razlučiti sve te informacije na ovisne i neovisne faktore.

K. Pokas: Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa bila prije 10 godina?

I. Ivković: Za pripremu nije bila tako velika razlika u odnosu na danas – i dalje smo imali pristup domaćim i inozemnim medijima pa su se manje-više mogle pronaći informacije o bilo čemu. Priprema je već tada zapravo bila dosta okej, ali postoji razlika u analizi, što je u usporedbi s današnjim standardima nebo i zemlja. Pripremu bih već prije deset godina ocijenio s čistom desetakom, ali je zato mogućnost analize bila za jedinicu, čak bih dao i manje od jedan kada bih mogao. Iako je internet bio koristan alat, u smislu analize se stvari još nisu zahuktale

jer je dostupnost analitičkih stranica bila nepostojeća, isto kao i svijest o analitici igre. Takvo je bilo i znanje i svijest u medijima a i među stručnjacima – to je bilo za nulu i ukupno gledajući katastrofa. Dakle ukupna ocjena zbrojem mogućnost analize i pripreme je za ocjenu pet.

K. Pokas: Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa danas?

I. Ivković: Priprema je danas i dalje za desetku, a i analiza je napredovala, za otprilike ocjenu šest ili sedam. Danas postoji nekoliko specijaliziranih kanala, pogotovo ozbiljnih statističkih agencija kako bi se analiza mogla raditi pravilno. Za pojedine usluge i aplikacije je potrebno platiti pa bi se tu trebalo malo i uložiti u vlastito znanje i moć analitike, ali to je danas još uvijek znanstvena fantastika za veliku većinu ljudi koji rade kao sportski komentatori. Ali čak i uz mainstream alate koji su dostupni i malo znanja pretraživanja po internetu već ima puno mogućnost za analizu – dovoljno da današnje stanje ocijenim s ocjenom sedam.

K. Pokas: Kakva bi prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa mogla biti za 10 godina?

I. Ivković: Kratko i jasno - u budućnosti bi sve trebalo biti samo i bolje, oboje bi trebalo biti za deset od deset s time da će i očekivanja biti veća pa će to na ovoj relativnoj skali biti slično kao i sada.

Prilog 3: Intervju sa Željkom Velom

Ally McBee bar, Zagreb, 4. srpanj 2023.

K. Pokas: Kako ste počeli pratiti englesku Premier ligu i koliko dugo ju pratite?

Ž. Vela: Premier ligu sam počeo pratiti tijekom 2000-ih godina, intenzivnije otprilike 2003-04 ponajviše zbog toga što tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća Premier liga nije bila dostupna na HRT-u ili bilo gdje u Hrvatskoj, a istovremeno je koncentracija kvalitete u nogometu tada prvenstveno bila u Italiji i Španjolskoj i to su tada bile top lige čiji su se prijenosi i vrtjeli vikendom. Engleske klubove smo tada uglavnom mogli gledati u Ligi prvaka jer je tadašnja engleska liga bila daleko od statusa u kojemu uživa danas, kada je daleko najbolja i najpopularnija liga na svijetu. Za mene je najbolja, razumijem ako nekome nije, ali bez ikakve sumnje, u medijskom smislu je Engleska Premier liga najbolji nogometni televizijski proizvod, i to bez ozbiljnije konkurencije.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici zbog kojih je engleska Premier liga najpopularnija svjetska nogometna liga?

Ž. Vela: Engleska Premier liga ima apsolutno najveću financijsku moć od svih liga te samim time privlači i najbolje igrače na svijetu. Nekada je meka za sve top igrače svijeta bila talijanska liga, posebice tijekom 90-ih godina, a sada su najbolji ugovori u engleskoj te je liga zbog te razine kvalitete i najzanimljivija. Isto tako, engleski klubovi su se izuzetno podigli i u Europi te su preuzeli palicu od Talijana i Španjolaca koji su vladali prije njih. Treći razlog odnosi se na produkciju i cijeli televizijski paket kao i priču oko cijele Premier lige, jer od svih sličnih proizvoda (nogometnih liga), Premier liga je najbolji. Čak bih usporedio Premier ligu s američkom košarkaškom NBA ligom u smislu svega što se nudi, ali zbog vremenske razlike NBA još uvijek ne može konkurirati na taj način. Ali te lige nisu protivnici. Prijenosi Premier lige su dovedeni do savršenstva u smislu produkcije, pozicioniranja kamera, analiziranja situacija na terenu i u smislu pokrivenosti i koliko je liga i princip prijenosa uniformirana. Ista je filozofija prijenosa sa svih stadiona u Premier ligi i općenito postoje vrlo jasna pravila kako sve odraditi na vrhunskoj razini. Uz to, za razliku od drugih liga, u engleskoj je zanimljivo čak i kada međusobno igraju primjerice 13. i 16. plasirane momčadi na tablici – tamo svaka utakmica ima priču jer, iako sam možda subjektivan u tom gledištu, usporedbi radi kada je ista

situacija u španjolskoj ili talijanskoj ligi – to me baš ne zanima, što u engleskoj ligi nije slučaj. Kada se u engleskoj susretnu momčadi čak i sa začelja tablice, to je poput derbija.

K. Pokas: Kako prema Vašem mišljenju engleska Premier liga, kao cjelokupan sportski i medijski proizvod utječe na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj?

Ž. Vela: S obzirom na to da je Premier liga toliko tražen i popularan sadržaj, to se na primjeru sportskog komentatora odražava na to da je naš posao odmah pod povećalom. U tom smislu s jedne je strane to pokazatelj koliko se često svaka riječ komentatora važe i gleda; ako tijekom prijenosa utakmice Turske lige kažeš nešto „glupo“ to može proći ispod radara, ali ako se to dogodi tijekom prijenosa utakmice Premier lige sigurno će biti primijećeno. Kao komentator si izložen kada komentiraš utakmicu Premier lige. Samim time i što je velikom broju navijača iz Hrvatske prvi najdraži klub neka momčad iz Premier lige te se time povećava opseg i doseg tog sadržaja.

K. Pokas: Koje su specifičnosti posla sportskog komentatora, po čemu se razlikuje od drugih grana sportskog novinarstva i novinarstva općenito?

Ž. Vela: Najveća razlika odnosno istovremeno najveća mana i prednost ovog posla jest što, kako kaže ona izreka „Ne možeš zaustaviti izgovorenu riječ i ispaljenu strelicu.“ Dobra stvar posla jest što si u izravnom prijenosu ti uvijek prvi – ti ćeš prvi vidjeti i reći nešto, prije negoli primjerice komentatori u tisku ili na webu to stignu napisati, ali s druge strane oni svoje pogreške mogu prepraviti i brisati dok ti kao sportski komentator – što si rekao, rekao si. To je istovremeno i blagoslov i prokletstvo tog posla jer ti si taj koji je taj most između utakmice i gledatelja koji ju uživo gleda, ti si dio te priče. Kada je primjerice Mladen Delić 1983. rekao „Ljudi moji je li to moguće!“ kada je Radanović zabio gol – Delić je dio tog pogotka skoro kao i Radanović koji ga je zabio. Ti si kao komentator jednostavno dio toga ali ti u punom smislu – ti si dio toga s dobrim i s lošim. Mislim da se po tome ovaj posao najviše razlikuje od ostalih grana novinarstva. Isto tako, kada radiš primjerice za novine ti bi, barem u teoriji taj napisani tekst trebao poslati lektoru kako bi se pogreške ispravile i tekst dotjerao ali u izravnom prijenosu toga nema – ti si sam sebi lektor, korektor, fonetičar i urednik. Zbog toga je potrebno dobro vladati jezikom, jer ne postoji taj faktor svojevrsne zaštitne mreže.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici u novinarskoj pripremi za komentiranje utakmica Premier lige?

Ž. Vela: Premier liga sama po sebi nije izuzetak u smislu pripreme – priprema u ovom poslu zapravo traje cijeli život. U ovom poslu nužno ne znaš da ćeš za pet ili deset dana komentirati primjerice utakmicu Arsenalu ali ćeš pratiti stranice koje se bave Premier ligom i vidjet ćeš što je novo. Koliko god ti neka informacija možda nije potrebna danas ili sutra svejedno moraš znati što se događa u nekom širem okruženju oko toga kluba i lige. Sama priprema za prijenos utakmice, ono što radim na dan utakmice jest uglavnom organiziranje informacija a ne „učenje od nule“. Organizacija informacija – kako pripremiti podatke da budu spremni tijekom prijenosa, da imam ideju kada što upotrijebiti. Kada sam bio mlad novinar primijetio sam da su starije kolege često od mlađih tražili da im pronađu neke podatke ali meni to ništa ne znači – pripremu moram napraviti sam za sebe i sam moram proći kroz te podatke. Suha informacija sama po sebi ne znači ništa – npr. ako je netko zabio svoj peti gol sezone. To može biti odlično ili katastrofalno, ali bez pripreme to ne možeš znati interpretirati. Priprema traje uvijek, a specifično je na taj dan skupiti najbitnije informacije dok prijenos ne započne.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju glavni čimbenici analize utakmica Premier lige i kako priprema utječe na mogućnost analize?

Ž. Vela: Kada se pripremam jasno je da ako primjerice igraju Manchester City i Burnley da je City veliki favorit i da bi sve osim pobjede Cityja s minimalno dva pogotka razlike bilo iznenađenje. To je podloga za analizu koju ti priprema omogućiti. No isto tako, ja u prijenose ulazim otvorenog uma smatrajući da se bilo što može dogoditi. Generalno što se tiče mogućnost i umijeća analize, na tržištu komentatora postoji problem a to je da postoji preveliki broj izravnih prijenosa, njih stotinu svakog vikenda na svim mogućim specijaliziranim kanalima i tu je veliki broj novih ljudi ušlo u ovaj posao, od kojih mnogi nisu prošli određeni prirodni razvojni put. Primjerice u uvodu susreta naravno da ti kao komentator trebaš dati neke generalne ocjene nečega što tijekom utakmice događa, bitno je spomenuti trendove momčadi i igre, zbog kojeg segmenta je neka momčad ili igrač bolji međutim ta analiza treba biti u kratkim crtama i mora biti vrlo sažeta. Ako ćeš o tome pričati minutu ili duže dok igra traje, onda je ponekad bolje u tu analizu ne ulaziti. Nogomet za razliku od drugih sportova poput npr. hokeja nema duge pauze koje komentatori u tim sportovima koriste za analizu i objašnjenja, ali mi pričamo o nogometnoj Premier ligi gdje je glavna bit sažeti ono što se upravo događa i svojim komentarom i analizom trebaš nastojati obogatiti iskustvo gledatelju. Nije nužno objasniti baš sve što se događa i ući u široku priču jer to onda postane beskrajna bujica nepotrebnih

informacija. Dok utakmica traje nije potrebno prijenos pretvoriti u analizu, to je najbolje sačuvati za studijsku analizu utakmice.

K. Pokas: Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa bila prije 10 godina?

Ž. Vela: Prije deset godina nije bilo bitno različito od današnje situacije. Internet je postojao iako su se u međuvremenu razvili dodatni statistički alati koji su, danas, po mom mišljenju umjetno inkorporirani u nogomet. Prije deset godina je bilo sasvim dovoljno materijala za pripremu. Recimo da je prije deset godina prosječna ocjena bila devet, ali je zato prije dvadeset godina to bilo za trojku. Prije dvadesetak godina nije bilo nikakvih posebnih alata i tada je svaka informacija bila važna – ako si tada znao za koje je klubove neki igrač igrao prije trenutnog kluba to je tada samo po sebi bilo senzacionalno jer većina ljudi tada nije mogla znati niti to.

K. Pokas: Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa danas?

Ž. Vela: Dok ih je prije desetak godina bilo dovoljno, rekao bih da danas postoji čak previše alata za pripremu. Prema tome je dostupnost podataka danas za ocjenu deset, ali je to desetka s crticom (napomenom) – to ne znači da ih treba iskoristiti sve. Danas su sve informacije dostupne i danas je zapravo umijeće u toj šumi podataka probrati one koje ćeš moći servirati publici a da su ti podaci interesantni. Problem kod današnjih prijenosa je što danas čuješ beskrajn broj podataka koji su točni ali nepotrebni. Jer ako danas spominješ informacije koje su točne ali nepovezane, onda je to besmisleno.

K. Pokas: Kakva bi prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa mogla biti za 10 godina?

Ž. Vela: Za deset godina će to biti i preko deset, kada bih mogao, rekao bih jedanaest. Mislim da će u nekoj budućnosti to otići prema tome da će se nuditi raznorazni matematičko-računalni modeli, poput možda umjetne inteligencije koja će formu i strukturu utakmice i podataka obraditi do najsitnijih detalja ali smatram da će biti pogrešan korak ako se sportsko novinarstvo krene oslanjati na to. I dalje mislim da, pogotovo danas kada svi koristimo i čak gledamo utakmice preko naših pametnih telefona da već možemo automatski naći bilo

koji podatak sa samo tri klika mišem na računalu ili za dvadesetak sekundi pretrage na mobitelu i da će se trebati svesti i sumirati podatke da imaju smisla i da se ne maltretira publiku s previše informacija.

Prilog 4: Intervju s Alenom Selmanom

Fidel Gastro – Jazz and Fine Dining, Zagreb, 23. lipanj 2023.

K. Pokas: Kako ste počeli pratiti englesku Premier ligu i koliko dugo ju pratite?

A. Selman: Počeo sam pratiti još kao klinac jer sam bio fasciniran engleskim klubovima i navijačima, a kada je početkom 2000-ih Premier liga došla na RTL televiziju tada sam počeo pratiti još aktivnije. Onda sam 2009. godine došao na Sportklub gdje smo prenosili utakmice čime sam Engleze počeo pratiti intenzivno. To je po mom mišljenju najjača liga na svijetu, i moji najdraži klubovi su iz Engleske, poput primjerice Nottingham Forresta.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici zbog kojih je engleska Premier liga najpopularnija svjetska nogometna liga?

A. Selman: Sami proizvod – ta njihova marketinška mašinerija, društvene mreže, reklame, sve što ide uz to. Ali i sama liga – njen tempo gdje je fokus na trci i tomu da sve momčadi konstantno trče i stalno se nešto događa. Primjerice iz komentatorske perspektive kada radiš utakmicu engleske lige, iako za svaku utakmicu napravim istu pripremu, toliko se toga dogodi da često u prijenosu ne stignem reći gotovo ništa od toga što sam pripremio. Nema ležanja, nema simuliranja. Jednom sam u istom danu radio utakmice engleske i španjolske lige. I kada kao primjer uzmemo istu situaciju gdje je netko pretrpio prekršaj na sredini terena, u španjolskoj ligi je taj igrač ležao i nije se digao dok sudac nije dao žuti karton suparniku koji je načinio prekršaj. Tek nakon toga je igrač izveo slobodan udarac. S druge strane u Engleskoj ligi pri istoj situaciji igrač ne želi pasti, ostaje na nogama, sudac pusti prednost i iz iste akcije padne pogodak. To je i stvar kulture, kakav se tip nogometa igra u kojoj zemlji. Uz to, najbolji igrači svijeta igraju u Premier ligi jer engleski klubovi to mogu priuštiti. Pa čak i zadnje plasirana momčad u Premier ligi koja je po reputaciji lošija od mnogih momčadi u Europi financijski može parirati najvećim talijanskim i španjolskim klubovima (osim Reala i Barcelone). Novac od televizijskih prava je jednako podijeljen, dok u primjerice španjolskoj ligi klubovi sami moraju prodavati prava. U Engleskoj u startu svaki klub od lige dobi iznos od 100 milijuna funti od televizijskih prava, a za svaku utakmicu koja se pomakne u televizijskom programu se dobiva još dodatan milijunski iznos. Oni zbog svojih financijskih mogućnosti mogu praktički raditi što žele. Englezi su sami po sebi superliga.

K. Pokas: Kako prema Vašem mišljenju engleska Premier liga, kao cjelokupan sportski i medijski proizvod utječe na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj?

A. Selman: To je najjača liga na svijetu. Primjerice za vrijeme prijelaznog roka mnogi domaći mediji svakodnevno izvještavaju i ažuriraju novosti o svim transferima i događajima na otoku. Takve vijesti su i u našim medijima uvijek pri vrhu. Premier liga je često ispred čak i domaćih sportskih tema i rezultata jer su oni kao cjelokupan proizvod toliko strašno napredovali i imaju odličan marketing i doseg.

K. Pokas: Koje su specifičnosti posla sportskog komentatora, po čemu se razlikuje od drugih grana sportskog novinarstva i novinarstva općenito?

A. Selman: Prije svega, posao sportskog komentatora je po svojoj prirodi vokalan. Osobno ne volim pisati, iako sam u tome bio dobar ali volim se vokalno izražavati. Specifičnost posla jest što je to vrlo nezahvalan posao jer ako nešto napraviš dobro, to se podrazumijeva i nitko te za to neće pohvaliti. S druge pak strane, postoji puno zločestih ljudi koji samo čekaju da ti kao komentator nešto krivo kažeš da ti to uzmu za zlo. Uvijek si pod povećalom zbog svojih lapsusa, a oni su u ovom poslu neizbježni. A posao je sam po sebi meni savršen, kao što kaže ona izreka „Ako voliš posao koji radiš, onda nećeš morati niti dana raditi.“ Nema boljeg posla od toga da sam plaćen da gledam utakmice i da komentiram ono što vidim. Sa svojim iskustvom komentiranja ali i igranja nogometa mogu procijeniti što se na terenu događa i prikladno komentirati i procijeniti je li nešto bilo izvedeno dobro ili loše. Ključno je iskreno i objektivno komentirati ono što se događa.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici u novinarskoj pripremi za komentiranje utakmica Premier lige?

A. Selman: Najvažniji čimbenik je da ti kao komentator imaš neku informaciju koju nitko drugi nema. Danas se mnogo toga može pronaći s jednom klikom na internetu i osnovne informacije – tko s kim igra, tko nastupa, gdje, kada i zašto se danas podrazumijeva da znaš. Uz to je bitno naučiti pravilan izgovor imena klubova i igrača. Mnogi u tome i dalje griješe. Zato kao komentator moraš znati kako izgovarati imena igrača i klubova. Kao komentator dosta volim i jezike i geografiju pa dodatno istražiti i naučiti sve pojmove i detalje koje mogu upotrijebiti u prijenosu je ključno. Naravno, važno je pronaći informacije kojih ili nema na internetu ili se za njih malo treba potruditi. Isto tako, važno je pratiti utakmice i biti svjestan da

si ti kao komentator sporedan lik – slika je najvažnija a tvoja je uloga da pomogneš prijenosu, a ne da budeš glavna figura. Moraš znati kako pratiti sliku i grafiku na terenu kako bi znao što reći u kojem trenutku. Što se tiče pripreme, za Premier ligu se najlakše pripremati jer je najekspoziranija liga na svijetu i svaki portal piše o njoj – postoji bezbroj informacija. Mnogo je teže pripremiti se za manje lige gdje je teško pronaći potrebne informacije, a zbog lokaliziranih stranica često se mnogo toga izgubi u prijevodu. Ako iz tjedna u tjedan radiš Englesku ligu – ti si unutra, imaš potreban kontinuitet i gotovo se ne moraš niti pripremati.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju glavni čimbenici analize utakmica Premier lige i kako priprema utječe na mogućnost analize?

A. Selman: Priprema ima veliki utjecaj – bez pripreme nemaš niti osnovne informacije, a ako si prenosio određenu utakmicu onda ti je lakše analizirati viđeno, pogotovo ako to činiš iz tjedna u tjedan. Glavni čimbenici su dobra priprema za utakmicu, da si upoznat s nogometom i da možeš prepoznati ono što se događa na terenu. Statistika također pomaže i odlična je. Kada sam počinjao kao komentator, nije bilo nogometne statistike u trenutku susreta. Danas su nam te informacije odmah dostupne i imamo više alata tijekom prijenosa, i u analizi nakon, u realnom vremenu.

K. Pokas: Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa bila prije 10 godina?

A. Selman: Prije deset godina je bilo puno teže, po meni za ocjenu pet. Postojao je internet, nije bilo kao tijekom 80-ih i 90-ih godina prošlog stoljeća kada je bilo potrebno vaditi podatke iz arhiva ali bilo je teže jer smo i dalje sve morali činiti sami. Za ta vremena bih dao ocjenu jedan ili dva. Tada je bilo slabih mogućnosti pripreme. Prije desetak godina pak, iako je bilo specijaliziranih stranica zapravo smo po internetu „kopati“ o svakoj utakmici, igraču i momčadi pojedinačno. Mogli smo se pripremiti čisto u redu ali je bilo potrebno više klikati po internetu, više tražiti i trebalo je više vremena.

K. Pokas: Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa danas?

A. Selman: Danas je zbog razvoja društvenih mreža i specijaliziranih stranica puno lakše pronaći podatke i bitne statističke informacije. Onome tko to voli, to je fantastično. Neki

preferiraju naprednu statistiku, drugi poput mene baš i ne toliko. Danas je puno lakše ali neću dati desetku jer to bi značilo da je sve savršeno. Kada bih primjerice mogao upisati koja utakmica slijedi i da mi umjetna inteligencija istovremeno napravi cijelu pripremu s podacima, tekstom i svim informacijama a na meni je samo da jednim klikom isprintam dobiveno – to bi bilo za ocjenu deset. Ali toga nema – mi primjerice od Premier lige dobijemo dokument od 60 stranica i u tome je potrebno pronaći ono što je korisno, ali je preopširno kako bi tijekom prijenosa to sve bilo korisno. Čak bi preporučio kolegama da i danas mnogo informacija zapišu ručno a da ne printaju jer će tako bolje naučiti i zapamtiti elemente svoje pripreme. Uglavnom, danas je puno lakše iako nije savršeno ali uz napredak interneta i dostupnih informacija priprema je sigurno na razini za ocjenu osam.

K. Pokas: Kakva bi prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa mogla biti za 10 godina?

A. Selman: To je na tragu onoga što sam spomenuo u prošlom pitanju. Ako se napravi umjetna inteligencija i to dovede na razinu koju sam ranije opisao to bi bilo za ocjenu deset. Računala su danas još uvijek limitirana i pametna su onoliko koliko onih koji se njima koriste i kojih ih programiraju. Takvi alati danas u velikoj mjeri i dalje ovise o ljudskom dodiru, a ako će za desetak godina postati automatizirani i razvijeniji u smislu da oni na temelju mojih ključnih riječi može napraviti cijelu pripremu u smislu uvoda, sastava, ključnih informacija onda će to biti za čistu desetku.

Prilog 5: Intervju s Igram Flakom

Fidel Gastro – Jazz and Fine Dining, Zagreb, 26. lipanj 2023.

K. Pokas: Kako ste počeli pratiti englesku Premier ligu i koliko dugo ju pratite?

I. Flak: Englesku nogometnu ligu pratim od malih nogu, a to je prilično davno. Dakle isključivo putem tekstova iz dnevnih novina, krajem sedamdesetih sam počeo pratiti koliko je bilo dostupno. Na JRT bi se prikazivala samo utakmica finala FA kupa u svibnju. Ponekad bi bilo golova, ali rijetko. Englezi su tada bili dobri klupski, pa ih se moglo gledati i srijedom u europskim kupovima. Naime, tada su se sva tri europska kupa - Liga prvaka, Kup Uefa, Kup pobjednika kupova igrao u jednom danu. Kako sam ulazio u tinejdžerske godine počeo sam pratiti i njihovu navijačku scenu.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici zbog kojih je engleska Premier liga najpopularnija svjetska nogometna liga?

I. Flak: Ponajprije to je zemlja s dugom nogometnom tradicijom i kulturom navijanja. Prije svega za njih je nogomet ponos, igra koju su izmislili. Tradicija nacionalnog prvenstva je duga i to je liga koja je uvijek bila po meni najkvalitetnija. Možda Serie A od 1986, do 1996. se može s tim usporediti. Na temeljima zanimanja za nogomet (zemlja od 56 milijuna stanovnika) jačali su svoje prvenstvo. No, prava ekspanzija ipak počinje otkad prvenstvo postaje Premier league. Veliku ulogu igraju mediji, klubovi zarađuju puno od TV prava. Proračuni klubova su najveći na svijetu tako da im je lako privući i fantastične igrače iz cijelog svijeta. Nažalost, malo gube na svom šarmu i tradiciji nakon što su dopustili svoje klubove na prodaju. Sve je počelo s Abramovičem i Chelseajem, te kasnije Manchester City, Manchester United i Liverpool. Navijači su dosta protiv, ali prevelik je biznis da bi se to moglo zaustaviti.

K. Pokas: Kako prema Vašem mišljenju engleska Premier liga, kao cjelokupan sportski i medijski proizvod utječe na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj?

I. Flak: Veliki igrači (Messi) i (Ronaldo), te dobar nogomet, posebno Barcelonin u doba Xavija i Inieste je pokazao kako se medijski sve bolje prati. Luka Modrić je igrao u Engleskoj, ali tek kad je stigao u Real prati se svaki njegov korak. Naravno, tek kad je sve postigao u nogometu. Tu vučem analogiju, Premier league se u Hrvatskoj najviše prati. I Fantasy igra Premier league je daleko najpopularnija, mnogi i novinari je igraju. Sigurno da utječe na

novinarstvo u hrvatskoj, puno je podcasta, emisija, mogu se gledati sve utakmice. No, meni se čini kako se, barem prema mojim iskustvima na portalu prate velike zvijezde i Hrvati. Teško da u ovom trenutku neki tekst iz Premier league može postići popularnost Joška Gvardiola ili Brune Petkovića kada pišemo o njima.

K. Pokas: Koje su specifičnosti posla sportskog komentora, po čemu se razlikuje od drugih grana sportskog novinarstva i novinarstva općenito?

I. Flak: Trideset godina radim u sportskom novinarstvu. Dvadeset i pet u pisanom i 10 u komentiranju. Iako su temelji novinarstva unificirani, to su jako različiti poslovi. Počeo sam raditi kada nije bilo interneta i mobitela, tako da sam do vijesti mogao doći samo u razgovoru sa sportašima, funkcionerima. Biti televizijski komentator je više individualan posao, stvar pripreme, praćenja sporta i ta rekao bih sportska opća kultura je nešto što jako pomaže u pripremi za komentiranje. Naravno, mislim da je prijenos utakmice ili događaja jedna vrlo zahtjevna disciplina i taj posao ne može raditi svatko. Od glasa, dikcije, tempa, po tome se razlikuju komentatori. Tako da je osnovna razlika.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici u novinarskoj pripremi za komentiranje utakmica Premier lige?

I. Flak: Kada smo prenosili Englesku ligu imali su savršenu mogućnost putem broadcastera doći do svih mogućih podataka o svakom igraču, jako puno statističkih detalja pa i trivije koju je ponekad zgodno spomenuti u prijenosu. Radio sam i NHL ligu, i to su dvije najbolje pripreme koje su gotovo servirane. No, društvene mreže danas nude doista pregršt mogućnosti. Posebno mi se čini da se Twitter ističe u svemu tome. Dobro je uvijek u pripremi imati nekog igrača u Premier league, kojeg se može kontaktirati, pa imati i kontakt s nekim engleskim novinarom ili s nekim tko to posebno prati. Mislim da su ovo dostatni sadržaji za dobru pripremu.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju glavni čimbenici analize utakmica Premier lige i kako priprema utječe na mogućnost analize?

I. Flak: Analiza utakmice ako pričamo o analitici je dostupna na nekim platformama poput SofaScorea. Zgodno je poslušati bivše poznate engleske nogometaše koji sjajno analiziraju utakmice. I analitički, o taktici, ali i o dojmu kojeg svakako ne bih zanemario u ukupnom dojmu.

K. Pokas: Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa bila prije 10 godina?

I. Flak: Prije 10 godina je sve bilo na nižem, ali rekao bih dovoljnom nivou. Sada je to na puno većoj dimenziji, ali primjerice neke druge nogometne lige Njemačka, Nizozemska, Turska, sve to nije bi blizu kvaliteti kod Engleza. Spomenute lige su deset godina iza Engleza. Tada je ocjena bila 6, sada 8 kod Engleza. Kod ostalih nogometnih liga diljem Europe ocjena za šesticu.

K. Pokas: Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa danas?

I. Flak: Danas je sve to puno kvalitetnije, Englezi prednjače u tome, ocjena 10, Ostali su se tek malo podigli u zadnjim godinama. Twitter je alat preko platforme Opta nudi dosta pomoći, tako da je danas za ostale lige ipak ocjena 7-8. Primjer, nekad treneri skrivaju informacije, ako je neki igrač ozlijeđen. I kada se pojavi sastav, a to je otprilike sat prije utakmice zna se dogoditi da nema igrača koji je bio predvođen da će igrati. Vrlo brzo se na Twitteru može naći razlog zašto ga nema.

K. Pokas: Kakva bi prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa mogla biti za 10 godina?

I. Flak: Tehnologija ide jako naprijed, sigurno da će se u grafičkom smislu sve unaprijediti. Igrači sami na društvenim mrežama puno objavljuju, mislim da će biti više dostupnih informacija o svemu. Za sportske komentatore mislim da ne može biti lošije, može biti samo kvalitetnije, pa će sigurno biti za ocjenu 10.

Prilog 6: Intervju s Goranom Grgićem

Fidel Gastro – Jazz and Fine Dining, Zagreb, 28. lipanj 2023.

K. Pokas: Kako ste počeli pratiti englesku Premier ligu i koliko dugo ju pratite?

G. Grgić: Za mene je sve započelo 1978. godine kada je na televiziji bio prijenos finala engleskog FA kupa, utakmice u kojoj su igrali Arsenal i Ipswich Town. U sjećanju mi je ostao stadion Wembley na kojemu je bilo preko sto tisuća ljudi, a od igrača bih izdvojio Pata Jenningsa, Liama Bradyja i Paula Marinera. Još kada tome nadodamo da je legendarni Sir Bobby Robson bio na klupi Ipswicha a utakmica je završila pobjedom 1:0 za „Tractor boyse“ Ipswicha... ljubav je rođena.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici zbog kojih je engleska Premier liga najpopularnija svjetska nogometna liga?

G. Grgić: Ritam, ritam, ritam. Potrebno je naglasiti silnu energiju i požrtvovnost kao i ogromnu ljubav navijača. Što se Premier lige specifično tiče, radi se o izvrsno izbalansiranom proizvodu koji je sjajno marketinški praćen i pokriven. Iako su Englezi veliki tradicionalisti uvijek pokušavaju nogomet učiniti što atraktivnijim a obogaćivanjem sadržaja cjelokupan proizvod dižu na višu razinu. Ponekad su uočljive određene taktičke manjkavosti u igri ali i to se popravi dolaskom najboljih svjetskih trenera a time su Englezi postali nedodirljivi ostatku Europe, ali i nogometnog svijeta.

K. Pokas: Kako prema Vašem mišljenju engleska Premier liga, kao cjelokupan sportski i medijski proizvod utječe na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj?

G. Grgić: Prvenstveno stvaranjem novih i svake godine sve viših standarda. Najvišom razinom (nogometno gledano) iskoristivosti marketinga, čemu svakako pomaže i činjenica da englesko govorno područje Premier ligu smatra svojim proizvodom. Isto tako, izvrsnom organizacijom samog natjecanja vodstvo Premier lige je primjer i sportskog i poslovnog uspjeha. Kada se sve to zajedno spakira, utjecaj je očit, jer podizanjem svoje razine podižu i standarde onih koji prate i izvještavaju o samoj ligi. To se može vidjeti i u našem domaćem sportskom novinarstvu, koje daje veliku pažnju zbivanjima u Premier ligi.

K. Pokas: Koje su specifičnosti posla sportskog komentatora, po čemu se razlikuje od drugih grana sportskog novinarstva i novinarstva općenito?

G. Grgić: Mislim da je osnovna zadaća svakog dobrog sportskog novinara, pa tako i komentatora, ali i općenito kada pričamo o novinarstvu pružiti točnu, brzu i zanimljivu informaciju. To je temelj svega, to je početni, ali i najvažniji korak. Kada se pak govori specifično o zanimanju sportskog komentatora, smatram da je najvažnije samog gledatelja motivirati da pogleda prijenos iako možda i nije pretjerano zainteresiran. To je jedna od naših zadaća, približiti sport publici. Osim toga, fokus je uvijek na prenošenju informaciju o događanjima na sportskom borilištu, a to uključuje informacije prije samog početka utakmice, kao i tijekom susreta. Uz to, nastojanje da se tijekom prijenosa s gledateljima pokušaju podijeliti strast i emocije same sportske predstave.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici u novinarskoj pripremi za komentiranje utakmica Premier lige?

G. Grgić: Svakako bih istaknuo svakodnevno praćenje Engleskog tiska kao i elektronskih medija koji prate Premier ligu. Redovitim praćenjem istih postaneš upoznat s većinom najvažnijih zbivanja te to služi kao podloga za svaku utakmicu, odnosno svaki prijenos. Isto tako, gledanje što većeg broja utakmica i van komentatorskog posla te naravno pozitivna emocija prema samom natjecanju. Puno toga radiš kao pratitelj i ljubitelj Premier lige, a onda kao komentator sve te faktore spojiš u jednu cjelinu koji podijeliš s gledateljima tijekom samog prijenosa.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju glavni čimbenici analize utakmica Premier lige i kako priprema utječe na mogućnost analize?

G. Grgić: U analizu prije i tijekom prijenosa ulazi nekoliko čimbenika – za mene su to želja za znanjem, ljubav prema sportu ali i sposobnost upijanja različitih pogleda i promišljanja o nogometu. Prije svega treba postojati interes za prikupljanjem i shvaćanjem podataka, što reći u prijenosu i kako analizirati zbivanja na terenu. Najbolji način za savladavanje tog oblika komentatorske tehnike su kontinuirani pokušaji da svakoga dana barem malo napreduješ. Korak po korak, uz iskustvo i interes moguće je savladati te komentatorske elemente posla.

K. Pokas: Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa bila prije 10 godina?

G. Grgić: Mislim da bi 7 bila poštena ocjena. Prije 15-16 godina kada smo počinjali s aktivnijim medijskim praćenjem Premier lige, puno nam je pomagala činjenica da su za razliku od većine ostalih liga, engleski klubovi i engleske tiskovine već imali poprilično uređene web stranice i portale. Time su već tada bili za nekoliko koraka ispred drugih. Iz današnje perspektive naravno da bi ocjena za to vrijeme bila niža, ali realno i dalje puno viša nego za ostale, takozvane „Lige petice.“

K. Pokas: Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa danas?

G. Grgić: Puno toga se može nadovezati na prethodan odgovor. S obzirom na to da smo u prethodnom periodu u kontekstu Premier lige već imali pristup mnogim materijalima koji su popločili put mnogima, ocjena za današnje standarde bi bila 9. Dojma sam da su nam danas, uz dovoljno truda, dostupne gotovo sve potrebne informacije za uspješan prijenos. Danas je sve brže, jednostavnije i općenito prilično dostupno.

K. Pokas: Kakva bi prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa mogla biti za 10 godina?

G. Grgić: S obzirom na sve rečeno, kada uzmem u obzir oba perioda na koja sam se do sada osvrnuo, mogu pretpostaviti da će u budućnosti sve biti na još jednoj višoj razini. Pritom mislim na tri glavna aspekta napretka. Statistički napredak gdje očekujem dodatni pomak i dostupnost raznih naprednih statistika. Isto tako očekujem i grafički napredak a zajedno s time bih istaknuo i vizualni napredak za koje smatram da će napredovati u koraku s vremenima i da će to sigurno biti drugačije i bolje kada ćemo imati priliku to usporediti s današnjim standardima.

Prilog 7: Intervju s Ivanom Hodobom

NU Bar, Zagreb, 26. lipanj 2023.

K. Pokas: Kako ste počeli pratiti englesku Premier ligu i koliko dugo ju pratite?

I. Hodoba: Počeo sam pratiti englesku ligu čini mi se oko 1993. godine. Prijatelj je imao jedino računalo u naselju i igrali smo nogometnu igru Football Manager 24 sata dnevno. Kako su tada u igri bile samo engleske lige, kretalo se iz 4. razreda odnosno četvrte lige. Sjećam se da su Wycombe Wanderersi bili najbolji, a igrice je stala na jednu disketu. Dakle to bi značilo da pratim točno 30 godina, s manjim ili većim intenzitetom.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici zbog kojih je engleska Premier liga najpopularnija svjetska nogometna liga?

I. Hodoba: Danas, to je sigurno novac, ali ne samo novac. Ima dosta faktora, ali po meni je najvažnija kombinacija novca i velike, zapravo najveće nogometne tradicije na kugli zemaljskoj, gdje se stvorio savršeno privlačan paket za nogometaše. S druge strane, vrhunska produkcija, besprijeckorni travnjaci, lokalna fanatičnost u doživljavanju nogometa, privrženosti određenim ekipama te mahom puni i većinom veliki i moderni stadioni, maksimalno su privukli gledatelje. Tu je još i stvar jezika, budući da je engleski jezik najrasprostranjeniji i na neki način danas i nužan širokoj masi, tu je također jednostavna premisa za lako prihvaćanje Premier lige kao one koju želiš gledati. Međutim opet moram reći, ništa od toga individualno ne bi bilo dovoljno za ovakvu popularnost, već jednostavno spoj svega, gdje je taj idealan kohezivni element velika svota novaca.

K. Pokas: Kako prema Vašem mišljenju engleska Premier liga, kao cjelokupan sportski i medijski proizvod utječe na sportsko novinarstvo u Hrvatskoj?

I. Hodoba: Utječe dosta dobro, jer prije svega ima se o čemu pisati, a novinari znaju da će se to čitati. Kada imaš priliku pisati odnosno pratiti kako se kreću stvari unutar neke cjeline koja je postala referenca za sve ono najbolje u nogometu, onda svi koji su uključeni, na ovaj ili onaj način, moraju profitirati.

K. Pokas: Koje su specifičnosti posla sportskog komentatora, po čemu se razlikuje od drugih grana sportskog novinarstva i novinarstva općenito?

I. Hodoba: Nisam se nikada bavio drugim oblicima novinarstva , ali iz sadašnje perspektive gledanja mislim da su to dva posve različita svijeta. Komentiranje se odvija u stvarnom vremenu, uz konstantno prisutne slušatelje, što stvara određeni pritisak i odgovornost. Nemaš pravo na pogrešku, ako si nešto krivo rekao, to će se potencijalno isti dan vrtjeti na Youtubeu i postat ćeš predmet sprdnje. Pisano novinarstvo ima taj odmak, gdje nakon napisanog, (gotovo) uvijek imaš prostor mijenjati, korigirati ili otkazati, prije nego dođe do publiciranja. Na stranu što vrlo često do ide i kroz ruke urednika, koji je dodatni filter za dobru mjeru. No komentiranje ima jednu fantastičnu adrenalinsku, strastvenu komponentu, koju ako imaš, pa još i sreće da se ona gledateljima sviđa, čini posao komentatora nevjerojatno zabavnim i zadovoljavajućim, a čini mi se da to drugi oblici novinarstva teško mogu imati, odnosno ako i imaju, nemaju tako često. Mislim da je i priprema za prijenos nešto što je puno dinamičnije i širih vidika od nekog generalnog novinarstva, jer u njemu imaš temu, nerijetko nešto čemu si posvetio čitavi život, i tu onda tražiš u maltene istom bunaru drugačije vode. Dok je kod priprema za utakmice svaka priprema specifična, i skoro da nema događaja u kojem ne saznaš nešto novo, što svakako pomaže u održavanju visoke razine elana kada se baviš sportskim komentiranjem. Barem je tako kod mene u zadnjih 11 godina.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju najvažniji čimbenici u novinarskoj pripremi za komentiranje utakmica Premier lige?

I. Hodoba: Kao i kod svake druge lige: praćenje aktualnosti, informiranost o utakmici koju komentiraš, i ono najvažniji - iznošenje činjenica. Tu je metodologija vrlo slična, praktično identična komentiranju svakog sportskog događaja, što znači prati igru, komentiraj što vidiš i drži se provjerenih činjenica.

K. Pokas: Koji su prema Vašem mišljenju glavni čimbenici analize utakmica Premier lige i kako priprema utječe na mogućnost analize?

I. Hodoba: Analiza utakmice može biti samo preko gledanja iste i razumijevanja nogometne igre. Iako može pomoći i priprema, čisto po pitanju brzine prepoznavanja nekih šablona unutar pojedine ekipe. No za mene je jedino referentno vidjeti cijelu utakmicu 90 min, i to po mogućnosti kao gledatelj, ne kao komentator. Smatram da komentator tijekom prijenosa mora imati previše toga pod kontrolom i još iznositi to za gledatelja/slušatelja, tako da je moć zapažanja veća kada si isključivo u ulozi promatrača.

K. Pokas: Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa bila prije 10 godina?

I. Hodoba: Bila je rekao bih za ocjenu 8. Ukupno gledajući, priprema čak i nije bila bitno slabija od današnje. Tada, pojavom brzog i širokopojasnog interneta, stvari su strahovito pomogle u smislu pripreme i mislim da se priprema mora dijeliti na vrijeme prije i poslije interneta.

K. Pokas: Kakva je prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa danas?

I. Hodoba: Ako je prije 10 godina ocjena 8, onda je danas ocjena 10. Budući da su internet i društvene mreže učinile da je još lakše doći do prave, a ponekad i originalne informacije. Treba samo znati kojim putem krenuti, a jednom kada si to pohvatao, onda je priprema samo prirodno slaganje zanimljivih i gledatelju potencijalno vrlo interesantnih činjenica. Doduše, to sada ima i jednu blago negativnu komponentu, u smislu toga da je gotovo svaka od tih informacija dostupna praktično svakome tko ima internet, i može se teoretizirati da su novinari nekoć imali više ekskluzive, jer su informacije dobivali na licima mjesta, što se danas puno manje prakticira, a realno, nije niti prijeko potrebno. Istovremeno, imati mogućnosti biti na licu mjesta uz svu postojeću tehnologiju i brzinu slanja informacija - to bi bio neki ideal.

K. Pokas: Kakva bi prema Vašem mišljenju dostupnost kanala i alata informacija u novinarskoj pripremi i analizi nogometnih prijenosa mogla biti za 10 godina?

I. Hodoba: To je stvarno teško reći, djeluje mi kao da smo u ovome trenutku i više nego dovoljno naoružani potrebnim alatima i dostupnim informacijama. Tako da dajem ocjenu 10, mislim da će nešto novo sigurno doći, ali da neće biti neko revolucionarno otkriće, već samo prirodan pomak prema naprijed. Ipak, može biti samo bolje ili u najgorem slučaju isto.

Sažetak

Posao sportskog komentatora, uz svu svoju prepoznatljivost i neizbježnost pri televizijskom praćenju bilo kojeg sporta u najvećoj mjeri ostaje neistražen kao vlastita grana sportskog novinarstva. U Hrvatskoj se na javnim televizijskim kanalima, kao i na onim specijaliziranim sportskim prenosima mnogobrojni sportovi i sportske lige, a jedna od najvećih i najpopularnijih je Engleska nogometna Premier liga. I u globalnim okvirima, kao i u domaćim prijenosi utakmica Premier lige zahtijevaju specifičan komentatorski pristup pri pripremi za prijenos i analizi i komentiranju tijekom prijenosa. Cilj ovog rada prikazati je specifičnosti posla sportskog komentatora na primjeru komentatora engleske nogometne Premier lige emitirane na televiziji Sportklub, načine komentatorske pripreme i analize te pružiti ocjenu stanja komentatorske pripreme i analize u vremenskom periodu otprije deset godina, danas i za deset godina.

U istraživanju su objašnjeni i definirani faktori popularnosti i financijske moći Premier lige, te stanje zanimanja sportskog komentatora, uključujući metode pripreme i analize za televizijsko komentiranje utakmica Premier lige na uzorku od šest medijskih profesionalaca, sudionika istraživanja – komentatora Sportkluba. Istraživanje je pokazalo specifičnosti rada sportskog komentatora. Identificiranjem glavnih čimbenika komentatorskih metoda pripreme i analize za televizijske prijenose prikazani su sastavni elementi pri radu sportskog komentatora. U konačnici, ocjenom stanja komentatorske pripreme i analize u zadanom periodu prikazan je napredak u mogućnostima pripreme i analize gdje je utvrđen pomak u istraženim vremenskim okvirima.

Ključne riječi: sportski komentatori, Premier liga, priprema i analiza, televizijski sportski prijenosi

Summary

The work of a sports commentator, with all its recognition and inevitability when watching any sport on television, remains largely unexplored as its own branch of sports journalism. In Croatia, public television channels, as well as specialized sports channels, broadcast numerous sports and sports leagues, and one of the largest and most popular is the English Premier League. Both in the global framework, as well as in domestic broadcasts of Premier League matches, they require a specific commentary approach when preparing for the broadcast and methods of analyzing and commenting before and during the broadcast. The aim of this paper is to show the specifics of the work of a sports commentator on the example of a commentator of the English Premier League broadcast on Sportklub television, methods of commentary preparation and analysis, and to provide an assessment of the state of commentary preparation and analysis in the time period ten years ago, today and ten years from now.

The study explained and defined the factors of popularity and financial power of the Premier League, as well as the state of sports commentator occupation, including methods of preparation and analysis for Premier League television match commentary on a sample of six media professionals, research participants - Sportklub commentators. The research showed the specifics of the sports commentator's work. By identifying the main factors of commentary methods of preparation and analysis for television broadcasts, the constituent elements of the work of a sports commentator are presented. Ultimately, the assessment of the state of commentary preparation and analysis in the given period shows the progress in the possibilities of preparation and analysis, where a shift in the researched time frames was determined.

Keywords: sports commentators, Premier League, preparation and analysis, television sports broadcasts